

No 14
1 9 3
30 senti

Haute Lozère

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kolonel J. Maide, telefon 451-94.

Tegev toimetaja leitn. A. Treufeldt, telef. 451-89.

Toimetaja kõnetunnid kella 10—12.

Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmise on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju aial ei hoita.

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3. Tel. 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/4 a. 3 kr., 1/2 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad à üks lehekülj: teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti järel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise- mised 50 kr.

Nr. 14.

1933

SISUKORD:

KAANEL: Ütal — laagri pastorid ja juhid ühes peavanemaga ja külalistega pärast jumalateenistust. All — lõik pois-test loengul Tallinna ajaloost ja lähelepanuvõõrsustest. Paremal — riigivanem noori tervitamas Vasakul—harius- ja sotsiaalminister koos peavane-maga lõkke süütamisel.

Ltn. K. Kokk: Merekaitseleidu asutami-se võimalusi.

— D. Buxhoeveden 50-aastane.

D. Buxhoeveden: Õpiseid g-kaitsepäevilt.

Heikki: Dessandiga Saaremaale.

A. P.: Kaitseleidu üleriiklikud laske-võistlused.

— Edasi ja tööle!

A. T.-T.: Eesti naiskodukaitse soome Lotta-Svärdi külastamas.

Nahkur: Tiivulised sõdurid.

— Noorte Kotkaste II üleriiklik õp-pelaager.

Masinaehitus- ja kassakapitehas

Tallinnas, Pääsukese tän. 4, kõnetr. 308-12.

*
Tööstusmasinad,
masinate osad,
vesivarustuse
artiklid.
*

LAMERNA

*
Alati laos mood-
sad tulekindlad
terasest raha- ja
arhiivkapid.
*

Iga eestlase kohus on osta kodumaa saadusi hoides kokku valuutat ja vähendades tööpuudust.

AR EESTI
RAHVUS-
SAAMATUKOGU

Ar 933 P
kaitse

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 14

Talinnas laupäeval, 29. juulil 1933

IX aastakäik

TORMINE SUVEPÄEV MUNGA LAHES

FOTO_N. NYLANDER

Merekaitse liidu asutamise võimalusi

Leitnant R. KOKK

Pärast maailmasõda ülemaailmne välispoliitiline olukord on muutunud niivõrd ebastabiilseks, et loodetud vastastikuse julgeoleku ja rahu asemel kuulame igapäev sõjajutte. Versailles' rahuleping, mis pidi kindlustama rahu Euroopas, jättis siiski mõningaid vastolusid riikide vahele. Sellest siis ka tingitud tema revideerimise nõuded. Sama rahulepinguga loodud Rahvasteliit pidi olema „igavese rahu“ pandiks, kuid me näeme, et endiselt maksab põhimõte: „Kel jõud, sel võim“. Kuid Rahvasteliidul puudub see jõud — sõjalise jõu näol, ja tagajärjeks on jõuetus rahvusvaheliste tülide lahendamisel. Seevastu näeme aga võidujooksu relvastuses kõigis riikides. Relvastuskulud on maksimaalsed ja ettevalmistused sõjaks laialdasemad kui seni. Mobiliseeritakse kõik rahvas ja kõik majanduslikud alad, et rakendada enda kaitseks või pealetungiks maksimum jõude. Ka meie oleme kistud paratamatult sellesse keerisesse, kui meil on taht kaitsta oma riigi iseseisvust.

Meie väikeriigi rahvaarv on väikesem teda ümbritsevaist niigest, peale selle meie riik pole rahvamajanduslikult rikas — see tingib, et meie riigikaitse organisatsioon oleks täiuslik, s. o. et selleks oleks tehtud kõik, mis meie oludes üldse on võimalik.

Kui me läheneame viimase oletuse seisukohalt meie riigikaitse organisatsioonile, siis näeme, et meil on püütud seni teha mis võimalik ja seda prima arusaamise järgi. Meil on tagatud maapiiridel teatud julgeolek, meil on loodud lennuvägi, samuti on loodud gaasikaitse, organiseeritud rahvast nende hädaohtude vastu jne., kuid üks tähtsamaist ja elulisemaist riigikaitse küsimustest on jäänud tagaplaanile — meie merekaubanduse- ja rannakaitse. Siin riik ei ole teinud küll midagi nimetamisväärset. Küsimus on alles lahendamata täies ulatuses.

Meil olemasolev laevastik on niivõrd väike ja koosneb juhuslikest üksustest, et sõja puhul mereväele langevad ülesanded on temale ülejõu. Seepärast on meie ülesandeks leida abinõusid, mis aitaksid täita sõja puhul mereväe laialdasid ülesandeid vähem tähtsaid. Üks sääraseist abinõudest oleks merekaitse liit.

Maaiknasõda näitas, et meresõjas ei oma tähtsust ainult laevastik, mis peab võitlema vaba mere kasutamise eest, vaid ka abiorganisatsioonid, kes peavad seda võitlust täiendama, süvendama ja laevastikku aitama nende ülesannete täitmisel. Seepärast näeme ka, et maailmasõjas loodi terve rida eriülesannetega organisatsioonide, millest aga järgnevas pikemalt.

Kuid mitte ainult laevastiku laialdased ja väga tähtsad ülesanded sõja puhul ei dikteeri meile merekaitse liidu loomise, vaid ka mereväe reservlaste väljaõppe lihtsustamine teadmiste värskendamise, täiendamise ja ots-

tarbekuse alal on väga tähtsaks teguriks, milks meil on merekaitse liit väga tarviline.

Ka ei puudu siis võimalus valgustada meie laialdasemaid rahvaringkondi merekaitse küsimustega, mis Eestile kui mereriigile on väga tähtis.

Need oleksid kokkuvõetult põhjendused, milleks meil on merekaitse liidu loomine riiklikust seisukohast väga oluline.

Asudes nüüd säärase organisatsiooni asutamise võimaluse kaalutlemisele, peaksid meile selguma kõigepealt eeskujud. Sääraseks eeskujudeks võiks olla juba tegutsenud organisatsioonid või praegu tegutsevad taolised vabatahtlikud ühingud.

Eeskuju puhtas kujus leiame vennasrahva soomlaste juures, kus juba mõni aasta tagasi loodi merekaitse liit. Sellest organisatsioonist võiksime vaatlemisel saada mustri kavatsitava organisatsioonile, kuid milhisena ta ilmutub tegelikult sõjalulokorras, selle kohta puuduvad seal kogemused. Viimaseid aga on eriti tähtselt selgitada. Seepärast kavatsen lühidalt peatuda maailmasõja ajalool, kust leiame kaks taolist sõjaajal loodud organisatsiooni. Need on inglaste „Auxiliary Patrol“ ja sakslaste „Marinekomps in Flandern“. Mõlemad organisatsioonid kandisid puht-sõjaliselt defensiivset iseloomu, välja arvatud mõned eriliiki abinõud „Auxiliary Patrol“ist“, nagu CMB-id, monitorid jne., mis tegutsesid vahest ka pealetungi abinõudena. Organisatsioones oli oluline vahe selles, et „Auxiliary Patrol“ oli komplekteeritud vabatahtlike reservväelastega, s. o. Royal Naval Reserve (RNR) ja Royal Naval Volunteer Reserve (RNVR) koosseisu kuuluvate isikutega, kuna „Marinekomps“ oli komplekteeritud tegevteenistuses olevate mereväelastega ja õpetatud reservidega. Ujuvabinõudelt olid mõlemad samased. Võtan mõlemad organisatsioonid ses mõttes arutusele, et esimeselt ammendada mõningaid näiteid organisatsiooni ülesannete, abinõude, komplekteerimise ja väljaõppe kohta ning teiselt saada mõningaid täiendavaid andmeid ülesandest ja abinõude kasutamisest.

Enne maailmasõda keegi ei võinud oletada, kui võrd laialdaseks ja nõudlikuks muutub merevalitsemise mõiste. Seepärast ka kõik riigid asusid sõtta puht-lahinguliste üksustega, kuna puudusid kõik nimetamisväärset eriuülesannetega abiorganisatsioonid.

Inglismaal oli loodud küll juba mõned aastad tagasi kaks vabatahtlikku reservi: Royal Naval Reserve ja Royal Naval Volunteer Reserve, kuid mõlemad olid ette nähtud mobilisatsiooni korral laevastiku täiendamiseks. 1910. a. loodi admiraliteedi poolt küll „traalerite divisjon“, kuhu kuulusid vabatahtlikult admiraliteediga kokkuleppinud kalalaevade omanikud ühes laevade ja soovijatega meeskonnast, kuid neid oli registreeritud sõja aluks ainult 82 laeva. Admiraliteedi poolt

korraldati neile laevule traalimisõppusi ja meeskond arvati R. N. R. koosseisu, mille eest nad said teatud rahalise tasu. Traalerite osakonna koosseis oli 1. augustil 1914 — 1025 isikut. R. N. R. suurus oli aga samal ajal 15.330 isikut. R. N. V. R. kohta puuduvad andmed.

Sõja algpäevist olukord muutus aga sootuks teiseilmeliseks. Laevastikul ei olnud tarvis nii suurt õpetatud reservi, kuid kiskendav puudus tekkis meeskonnast igasuguseil abilaevul, mis asusid igasuguste kõrvaliste, kuid mitte vähem tähtsate mereväe ülesannete teostamisele. Neist abilaevust, mis esinesid väga mitmesugusel kujul ja suuruses, kujunes maailmasõja ajal kuulsaks saanud n. n. „Auxiliary Patrol“ või nagu inglased seda ise nimetasid „New Navy“.

Esimene väga vastutusrikas ülesanne, mis „Auxiliary Patrol“il tuli hakata sõja algpäevist täitma, oli ekspeditsioonikorpus üleviimise kaitse mandrile. Saksa allveelaevade intensiivne ja tagajärjekas tegevus sundis inglasi loobuma oma ekspeditsioonikorpus kaitsest väärtuslike laevadega, s. o. vanemate soomuslaevade, ristlējate ja destroyeritega ning neid asendada vähem tähtsate kalalaevade, pukserite, mootorpaatide, jahtidega jne.

Viimaseid komplekteeriti siis selleks otstarbeks R. N. R. ja R. N. V. R. meestega. See koondis moodustas n. n. allveelaevade vastu võitlemise üksuse.

Teine tähtis ülesanne, mis langes „Auxiliary Patrol“i täitmisele, oli traalimine, milleks rahual oli vähe tehtud ettevalmistusi.

Kolmas ülesanne oli baaside ja sadamate kaitse, millisele tööle rakendati peamiselt mootorpaatide osakond.

Neljas ülesanne oli „Auxiliary Patrol“il anda relvastatud kaubalaevadele tarvilised relvade teenurkonnad ja komplekteerida abiristlejaid.

Lisaks esimesele ülesandele, s. o. allveelaevade vastu võitlemise täiendamiseks, loodi veel „Auxiliary Patrol“i koosseisu n. n. „Dover Net Drifter Flotilla“ võrkude pukseerimiseks. Samuti kasutati allveelaevade vastu võitlevaid üksusi ka konvoiteenistuseks.

Auxiliary Patrol'i koosseisu kuulus sõja lõpul ligi 5000 üksust, milleks olid: jahid, vahi-suurtükilaevad (Patrol Gunboats), trawlerid, whalerid, drifterid, mootorvened (Motor Launches), traalerid, poonide kaitselaevad, mootorpaadid, CMB-id (Coastal Motor Boats), pukserid, aurikud alla 1000 tonni, paadid jne.

Need ujuvabinõud olid relvastatud vastavalt oma ülesandele ja suurusele suurtükidega kuni keskmise kaliibrini (6"), kuulipildujatega, suitsupoidega, uduvõi suitsutekitamise aparaatidega, allveepommidega ja hüdrofoonidega.

Taktikalised üksused olid väga mitmesugused. Traalerite divisjonis oli taktikaliseks üksuseks 6—7 laeva, millest üks oli juhtlaev. Tihti oli juhtlaevaks ka relvastatud jaht. Divisjoni juhiks oli kutseline mereväe ohvitser. Allveelaevade vastu võitlemise üksus (Yacht Patrol) oli taktikaline üksus üks jaht-juht-

laev, 4 kalalaeva (trawler, whaler või drifter) ja 4 mootorpaati. Dover Net Drifter Flotilla's oli taktikaline üksus 6 laeva, mille juhtlaevaks oli jaht ja juhiks kutseline mereväe ohvitser. Üldiselt aga taktikalised üksused varieerusid olenevalt olukorrale.

Pärast maailmasõda alustati R. N. R. ja R. N. V. R. reorganiseerimist, mis lõppes 1922. aastal vastavate „Regulations“ väljatöötamisega. Organisationsioonide põhialused jäid endisteks, kuid hull muutusi tuli detailides.

Praegune R. N. R. koosneb peamiselt kaubalaevastiku ohvitseridest ja meeskonnast, kuna R. N. V. R. liikmeiks võivad olla kõik asjast huvitatud isikud.

R. N. R. jaguneb ohvitseriks ja meeskonnaks teki ja masina alal. Mõlemad alad omakord jagunevad kolme ossa, millele vastavalt teostub ka väljaõpe. Need alad on: laevastikus teenimiseks, patrulliteenistuseks ja kaldateenistuseks.

Laevastikus teenimise eriala on ette nähtud mobilisatsiooni korraks sõjalaevade ja abiristlejate komplekteerimiseks.

Patrulliteenistuse eriala jaguneb omakord kolme alljaotusse, allveelaevade vastu võitlemine, traalimine ja konvoiteenistus. Vastavalt sellele komplekteeritakse siis ka rekvireeritavaid abilaevu.

Kaldateenistus on ette nähtud sadamais administratsiooni alal ja rannikul side-teenistuse alal.

Kõigil R. N. R. koosseisu kuuluvail isikul tuleb teha läbi õppused distsiplini, merepraktika, signaali ja artilleeria alal. Pärast selle kursuse lõpetamist jaotatakse kõik reservlased erialadele, mille valik on isikul vaba. Siis järgnevad oma eriala perioodilised kursused.

R. N. R. eesotsas seisab admiralliteedi poolt määratud reservi ülemadmiral. Tal on nõuandva organina abiiks nõuandev komitee, mille koosseisu kuulub ka laevaomanike esindaja.

R. N. R. ohvitserideks saavad ainult meremehed, kes omavad kaubalaeva juhi kutse ja kes toimivad vastavad eksamid.

Auastmed ohvitseridele on samad kui mereväes, ja R. N. R. ohvitserid võivad ülendust saada kuni commodore auastmeni.

R. N. V. R. koosseis koosneb vabatahtlikest asjahuvilistest isikuist. Reservi ülemaks on admiralliteedi poolt määratud admiral, kel on nõuandvaks orgaaniks — nõuandev komitee.

Praegu jaguneb R. N. V. R. 8 divisjoni ja iga divisjon omakord 5-de aladivisjoni. Divisjoni ja aladivisjoni juhtideks on kutselised mereväe ohvitserid, kellele väljaõppe teostamiseks alluvad erialade instruktörid-allohvitserid. Iga divisjoni koosseisu kuulub veel poiste osakond (12—17 aasta vanused).

Meeskond jaguneb järgmiselt: tekimehed, signalistid, raadio-telegrafistid, masinistid, elektrikud, motoristid, administratiivvala mehed ja kirjutajad.

Kaitseliidu g-kaitse juhataja

cand. chem.

D. Buxhoeweden

50-aastane

Vähe on meie kaitseliidu ja kaitseväe ridades mehi, kes pole kuulnud D. Buxhoewedeni nime. Mitte ainult kaitseorganisatsioonides, vaid ka välispool neid — Punases Ristis, Ohuasjanduse Ühingus ja teistes organisatsioonides, kus on tegemist gaasikaitse küsimusega, on D. Buxhoewedeni isik ja nimi tuntud, populaarne ja autoriteetne.

Vabadussõda möödus meil sõjagaasi tarvitamiseta. See oli meile õnneks, sest kaitseväes puudus tol ajal ka gaasikaitse varustus. Sellest sõjast, mis sündis meie kodus, millest ammutame õpiseid ja millele rah-

Väljaõpe koosneb üksikuist õppeperioodest, mille kestvused on mitmesugused. Õppekava kohaselt võetakse läbi riviline ettevalmistus ja eriala õppus.

Flandria merekorpuse sünd on tihedasti seotud Saksa laevastiku geniaalse looja ja organisaatori suuradmiral Tirpitz'i nimega. Nimetatud väeosa loodi maailmasõja esimesel aastal liitlasilt võidetud Flandria ranna kaitseks. Alul, olles ainult kompanii koosseisus, paisus juba sõja teisel aastal korpuse suuruseks, millest sai ka vastava nime. Saksa kaitseväe kõrgemad juhid said hästi aru olukorrast, et rannakaitse koosseisu komplekteerimine mereväe üksustega on väga tarviline ja ainuke õige tee tõhusa kaitse korraldamisel.

Merekorpuse koosseisus tegutsesid peale rannapatareide meeskondade veel järgmised erikomandod:

1) kaldaehituste, kindlustuste, sadamate jne. kaitseks udustamise meeskonnad,

2) raadiojaamade meeskonnad,

3) pelengaatorjaamade meeskonnad,

4) valve- ja sidepostid,

5) kaldahüdrofoonide jaamade meeskonnad ja

6) üldised sidemeeskonnad.

Korpuse osad teostasid igasuguste ujuvabinõudega:

1) miinide panekut sadamate kaitseks,

2) traalimist,

3) valveteenistust reididel ja

4) lootsiteenistust.

Eriti väärib märkimist, et mootorpaate kasutati väga laialdaselt. Nii oli torpeedopaatide koondises 7 mootorpaati, traalerite divisjon koosnes koguni 24 mootorpaadist ja 4 mootorparakassist. Miini- ja tõkkelaevade koondisse kuulus eri paatide osakond (Bootsabteilung), mis koosnes mais 1918. a. — 5 kalalaevast, 6 merepukserist, 9 side-laevast, 28 sadamapukserist, 6 päästelaevast, 4 auru-kaaterist, 35 mootorpaadist, 1 mootorjahist, 3 mootor-

vas on rajanud ka oma mõtlemisviisi ning arusaamise kodukaitsest, pole kasvanud meis gaasihädaohu tunnet, mis ähvardab kõiki kodanikke linnades ja meie elamusrikkamais keskustes tuleviku sõjas. D. Buxhoeweden, olles sõjakoolis keemia ja gaasikaitse lektor, oli pärast vabadussõda esimestest, kes meie kaitseväge juhte valmistas ette sõjagaasi alal ja kes väsimatult töötas, et rahvamassis kasvatada ümber arusaamist gaasihädaohust ja et meie kodanikke seada reaalse pildi ette sellest ohust tuleviku sõjas, ühtlasi õpetades — kuidas kaitsta end sõjagaasi eest. Gaasihädaohu, gaasikaitse vajaduse ja jällegi — kuidas kaitsta sõjagaasi eest — selgitamiseks ja populariseerimiseks on D. Buxhoeweden välja astunud suleaga sõnaga. Tema sulest ilmunud sisukad teaduslikud ja ka populaarsed raamatud ning artiklid ajakirjades on leidnud tähelepanu mitte ainult Eestis, vaid ka välismail. Need raamatud, artiklid ja hra Buxhoewedeni poolt mitmesugustel nõupidamistel ettetoodud väited ja tema poolt väljatöötatud kavad on olnud aluseks gaasikaitse ala organiseerimisel Eestis. Kui tänapäev on Eesti organiseeritud kaitseks gaasihädaohu vastu ja sel alal töötatakse välispool kaitseväge kaitseliidus, Punases Ristis, Ohuasjanduse Ühingus, siis võib juubilar oma tööst tunda rahuldust, sest enamus tehtud tööst on sündinud juubilari algatusel ja juhtimisel.

Kaitseliit soovib oma energiaküllasele ja väsimatule gaasikaitseala juhatajale tema juubelipäeval — 28. juulil — tervist ja raugematut püsivust. Viljaka töö jätkamiseks meie kodukaitse alal.

laevast, 1 uppuvkraanast, 124 aerupaadist, 1 mõõdulaevast, 8 priisiaurikust ja 1 priisi-kalakutterist.

See organisatsiooni koosseis näitab, kuivõrd palju igasuguseid ujuvabinõusid tarvitas rannakaitse ja rakkendas neid kasulikult tööle.

Võrreldes „Auxiliary Patrol'i“ ja „Marinekorps'i“ tegevust, leiame, et neil on terve rida ühesuguseid ülesandeid. Säärased ülesanded olid:

1) traalimine,

2) miinide panek,

3) valveteenistus,

4) patrulliteenistus,

5) lootsiteenistus,

6) sideteenistus ja

7) administratiivvalva teenistus.

Kuid tähelepanu väärivad kindlasti veel mõningad eriülesanded, mida täitis „Auxiliary Patrol“. Need olid:

1) allveelaevade vastu võitlemine,

2) võrkude pukseerimine, panek ja valve.

3) konvoiteenistus ja

4) kaubalaevade relvastamine.

Kõikuvõetult on need ülesanded, mida üks vaba-tahtlikest rahu ajal loodud organisatsioonest võiks täita sõja puhul. Säärastele ülesandele peaks siis ka meil loodav merekaitsele rakendatama.

Kõige selle juures ei tohi aga unustada üht tõsisasja. Maailmasõjas seisid nende organisatsioonide selja taga puht-lahingulised üksused, mis tagasid neile ujuvabinõudele teatud julgeoleku merel. Need organisatsioonid olid loodud eesmärgiga vabastada laevastik kõrvalisist ülesandest ja lasta tal koondada kõik jõud võitlusse merevalitsemise (mere vabakasutamise) eest.

Järgnevas artiklis püüan valgustada merekaitse-liidu asutamise võimalusi meil.

Õpiseid gaasikaitsepäevilt

Muljete põhjal Valga g-kaitsepäevast 28. V 33

Cand. chem. D. Buxhoeweden

Valgas korraldatud g-kaitsepäevast võttis osa igast kaitseliidu malevast g-kaitsekomando, à 11 meest igaiühest. Komandode meeskonna tööjaotus ja varustus oli järgmine:

komando pealik	1 k.-l.
g-luure-meeskond	2 „
rullisõelade-meeskond	2 „ 1 rullisõel
käsisõelade meeskond	2 „ 2 käsisõela
pulverisaatorite meesk.	2 „ 1 pulverisaator
dg-ainete meeskond	2 „ 1 kärü.

G-meeskondi varustati veel g-torbikutega ja g-kindlate ülikondadega. Degaseerimisaineks rull- ja käsisõelades oli ette nähtud kriit, segatud kuiva peenikese liivaga, kusjuures võeti ühe koti kriidi peale kaks kotti liiva. Pulverisaatoris tarvitati vett.

Püsivate sg-de asemel, mida lennukite poolt tarvitatakse pommides, tarvitati fuggasse põlevkiviõliga. Fuggass lõhkedes paiskas põlevkiviõli pritsmeina laiali üle tänava või platsi. Fuggasside lõhkemiskohad olid hästi näha, samuti ka pritsmete ulatus maa peal, seintele ja aiaplangule.

Degaseerimismeeskonna ülesanne seisis selles, et luure abil teha kindlaks fuggasside lõhkemiskohad ja pritsmete ulatus maa peal ja esemeil. Luuremeeskond pidi need tähendama ära kollaste lippudega, kuna degaseerimismeeskond pidi maa peale sattunud pritsmeid katma kriidi-liiva-seguga ja esemed pulverisaatoritega üle pritsima.

Hoiatusalarmi kuulmisel meeskonnad riietusid ja kohe pärast lennukite lahkumist astusid välja luurajad ja nende järele degaseerimismeeskonnad.

Kõik degaseerimismeeskonnad olid varustatud ühe rullisõelaga ja kahe käsisõelaga kuiva degaseerimisaine puistamiseks ja ühe udustajaga vedela degaseerimisaine pritsimiseks. Ainult Tartu maleva degaseerimismeeskond oli loobunud rull- ja käsisõeladest ja oli end selle asemel varustanud kahe kastiga, labidatega, harjaga ja rehaga. Nimetatud varustus osutus Tartu maleva degaseerimismeeskonnale Valga g-kaitse päeval väga kasulikuks, kuna teised degaseerimismeeskonnad sattusid oma rull- ja käsisõeladega raskustesse. Asi seisis selles, et degaseerimisaineks valmistatud liiva-kriidi-segu oli väga kuiv ja peenike ja liig paksult ja ruttu kukkus läbi rullisõelade aukude. See tuli degaseerimismeeskondadele täiesti ootamata ja tagajärg oli see, et meestel lõppes degaseerimisaine juba esimese fuggassi kohal. Degaseerimismeeskonnale ei tulnud mõttesse niisugusel juhul loobuda rullisõeladest ja degaseerimisaine puistamiseks kasutada labidaid. Kui ka töö kiirus oleks selle all kannatanud,

siiski oleks töö korralikumalt läbi viidud. Rullisõelad on ette nähtud tegelikus olukorras kloorlubja puistamiseks. Tuleb pidada silmas, et kloorlubi on kriidist jämedam ja pealeselle alati niiskem. Seepärast meeskondade kaebus rullisõelade suurte aukude üle ei ole õigustatud, sest tegelikus olukorras, kus töötatakse kloorlubjaga, osutuvad rullisõelade augud tihti veel liig väikesteks, iseäranis siis, kui kloorlubi on niiske. Ja tulebki tihti ette, et väga niiske kloorlubja juures on sõela augud kohe ummistatud, sest niiske kloorlubi koguneb taagnana ümber sõela. Niisugusel juhtumil tegelikus olukorras tuleb samuti loobuda sõelade tarvitamisest ja tuleb siis töötada labidatega. Tuleb veel pidada silmas, et niiske kloorlubi ei lase ennast nii hõlpsasti ja ruttu labidaga laiali paisata kui käesolev kuiv ja peenike liiva-kriidi-segu ja Valga g-kaitsepäeva tulemustest ei saa veel otsustada, et rullisõelade asemel tuleks kasutada ainult labidaid.

Kuiva kloorlubja tarvitamisel käib degaseerimistöö rullisõelade abil kiiremini kui labidatega. Iseäranis tähtis on see siis, kui meil on tegemist mitte üksikute gaasitatud kohtadega (g-saartega), mis on tekkinud mürskude plahvatusel, vaid on tegemist sövgaaside väljavalamisega kas lennukilt või veetavalt ja kantavalt aparaatidelt. Viimasel juhtumil on tegemist alati suurema gaasitatud maa-alaga ja labidatega sel puhul töötada oleks äärmiselt aegaviitev. Degaseerimisel on aga tähtis, et töö toimuks kiiresti.

Üldiselt töötasid degaseerimismeeskonnad korralikult, kuid oli näha ka lohakat ja ebatõsist tööd. Käsisõeladega käidi ringi ja raputati neid pihus täiesti plaanita ja käsisõel on ju selleks ette nähtud, et tema abil katta degaseerimisainega rullisõeladest katmata jäänud kohti. On väga tähtis, et seda tulevikus peetakse silmas ja meeskonnad töötaksid nii korralikult, nagu seda nõutakse tegelikus olukorras. Täpsus ja plaanikindel töö ei tohi ka puududa meil õppustel. Samuti panin tähele, et luurajad ei leidnud üles nende piirkonnas lõhkenud fuggasside asukohti, ja samuti, et üksikud luurajad olid oma rajoonidest läinud välja. Oli ometi välja antud igale meeskonnale Valga linna plaan, millele oli ära märgitud iga meeskonna tegevusrajoon. Olgugi et meeskondadel oli võõras linnas raske orienteeruda, siiski näitab see, et g-kaitse meeskonna juht oli luurajaid halvasti informeerinud.

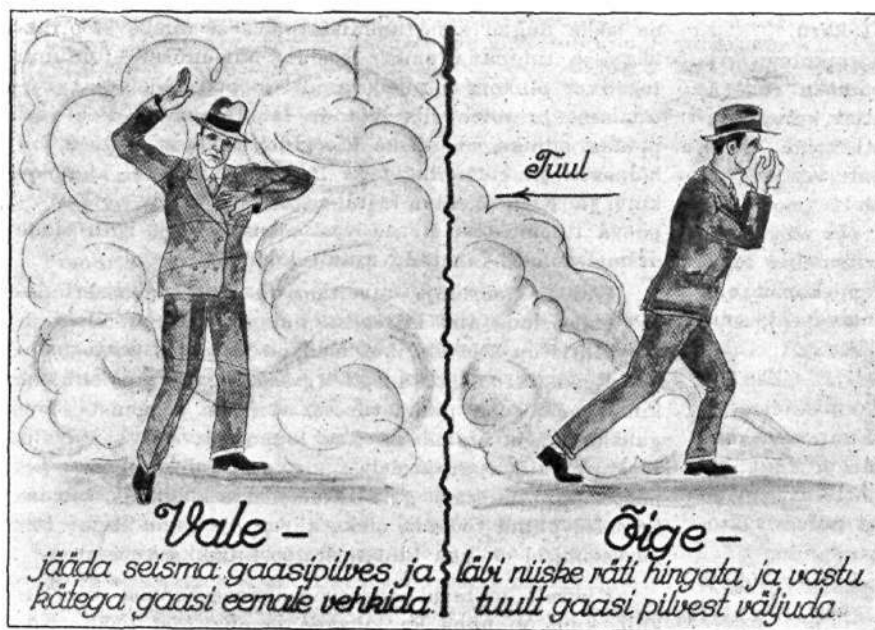
Suitsupajad sel näol, nagu neid praegu tarvita- takse, ei vasta nõudeile. Neid tuleb kindlasti varustada kas ventilatoriga, õhupumbaga (autokummipumbaga) või lõõtsaga. Nõrga tuule juures on tekkinud

suitsukate äärmiselt nõrk ja nende töösse rakendamine kestab liig kaua. Valga g-kaitse päeval nad töötasid äärmiselt nõrgalt. Osalt olid ahjud vanad ja läbi põlenud. Kuid ahjudel oli ka häid omadusi, mis minule kõige rohkem meeldisid. Väga nõrga suitsupilve juures, mis vahest oli peagu nägematu, ahjud levitasid võrdlemisi tugeva gaasipilve. Inimesed aimamata satustid nendesse. See vastas rohkem tegelikule olukorrale, sest g-pilv on nägematu ja mitte alati suitsupilvega ühes.

Sanitaarmedskondade tegevust ma isiklikult ei saanud selle lühikese aja jooksul täpselt jälgida. Tuleb mainida, et sanitaarmedskondade töö on väga raske ja võib tegelikus olukorras osutada ülekoormavaks, kui lennukite pealetungil linnale on tegemist suure arvu kannatadasaanutega. Iga meeskond oli varustatud ühe kanderaamiga, tähendab — korraga võidi välja kanda ainult üks haige. Seda osa tuleks nähtavasti veel reorganiseerida ja tulevikus õppustel,

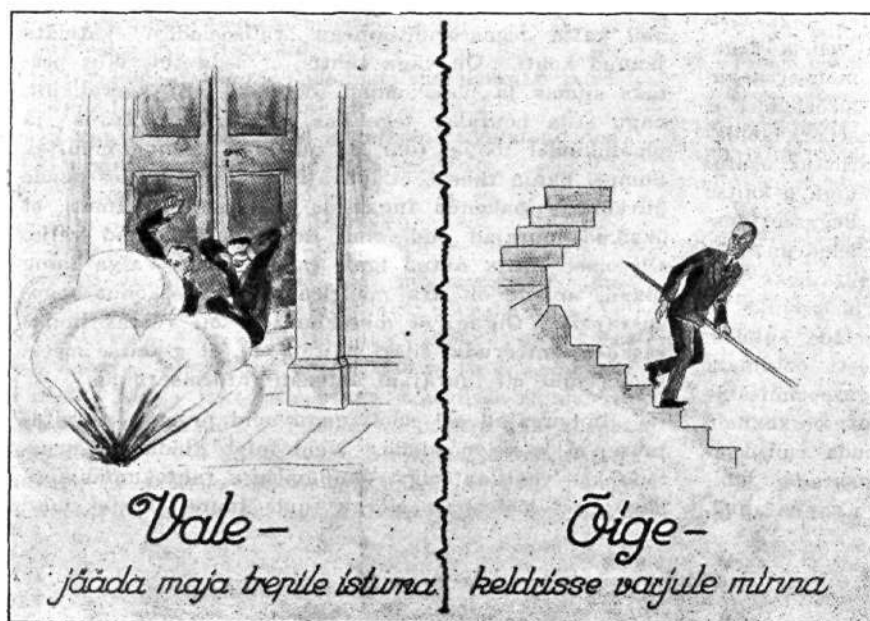
nagu ka tegelikus olukorras, tuleks panna liikuma rohkem sanitaaraautosid. Abiandmispunktid ei vastanud nõudeile tegelikus olukorras juba seetõttu, et sissekäigud ei olnud g-kindlad ja isegi kohati kogu aeg olid ukсед avatud, et takistamata sünniks haigete sissekandmine. Uste ees oleksid pidanud olema vaibad. Peale raudtee ambulantsi ei sattunud teised abiandmispunktid gaaside alla, kahju, muidu oleksid abiandmispunktid saanud hea õpetuse.

Väljapandud esemete ja skeemide poolest oli näitus võrdlemisi rikas, ja publikule, kes näitust külastas, anti vastavaid seletusi esemete üle. Iseäranis õpetlikud olid kaitseliidu peastaabi poolt valmistatud ja väljapandud pildid, millel oli näidatud, kuidas kodanik peab käituma lennukite pealetungi ajal linnale. Kodanik, kes raamatust loeb käitumise reegleid, unustab need harilikult ruttu, kuid nähtud pilt jääb kauemaks ajaks meele.

Vaadates pilt, kus mees seisab g-pilves ja vehkleb kätega, ta loeb, et pildi alla on kirjutatud „vale“ ja seletus sealsamas, ja vaadates pildi teise poole ta teab, mis ta peab tegema sattudes gaasidesse.

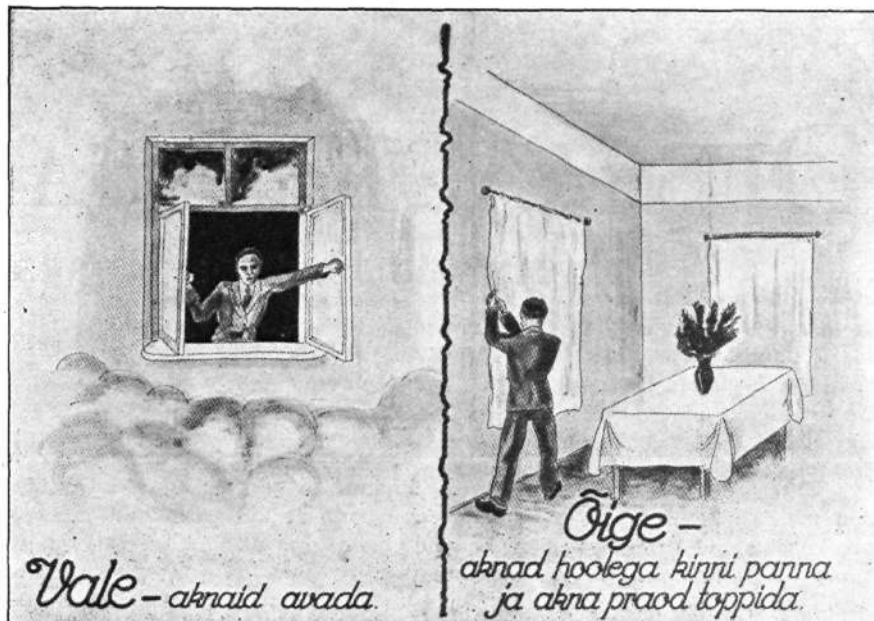
Linnakohal inimene võib alati kiiremini ja hõlpsamini gaasipilvest välja pääseda kui lahinguväljal. Linnas g-laine liigub alati tuule suunas tänavat mööda, kuna sõjaväljal on sg-il suuremad võimalused laieneda ja seetõttu laiemat maa-ala gaasitada. Sattudes linna tänaval g-lainesse võib vahest kergesti temast pääseda välja, pöördes esimesse poik-tänavasse.

Iseäranis ohtlik on lennukite pealetungi momendil väljuda majast, s. o. „meelega minna tule alla“! Pildil on oht näidatud. Väljudes majast satub kaks isikut lõhkeva pommi ette. Kõrval pildil me näeme, mis tuleb teha — „pommitamisel mine maja keldriruumi“.

Alati loeme juhendeist, et lennukite pealetungimisel tuleb korteri aknad hästi sulgeda, riputades veel nende ette vaibad või linad.

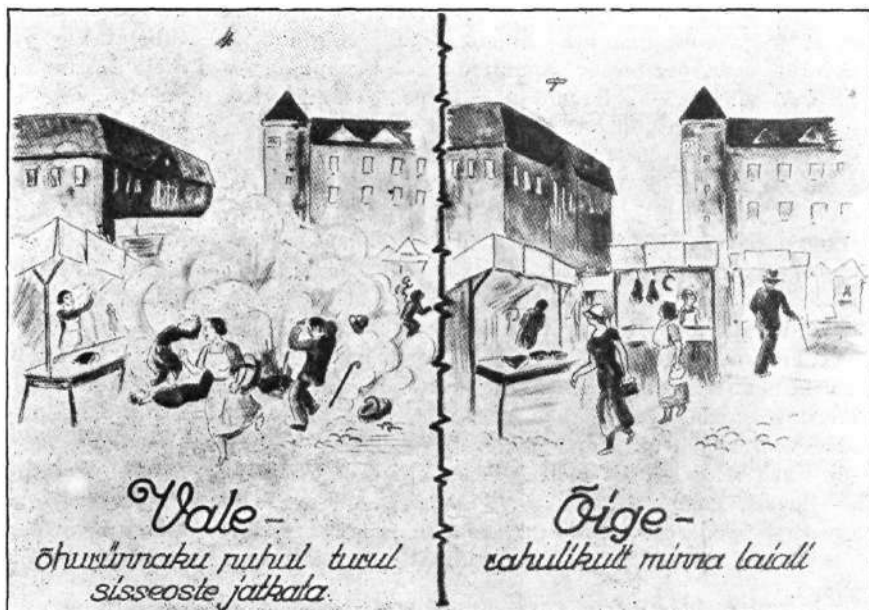
Pildil on näidatud, kuidas üks isik kergemeelselt avab akna ja sel momendil lõhkeb akna ees g-pomm. Teisel poolel õige toiming — korteri omanik kinnitab akende ette vaibad. Meelega on näidatud ainult üks isik korteris, tema perekond on juba läinud keldrisse, ainult perekonna isa teeb veel viimseid toiminguid.

Vale - aknaid avada.

Õige - aknad hoolega kinni panna ja akna praod toppida.

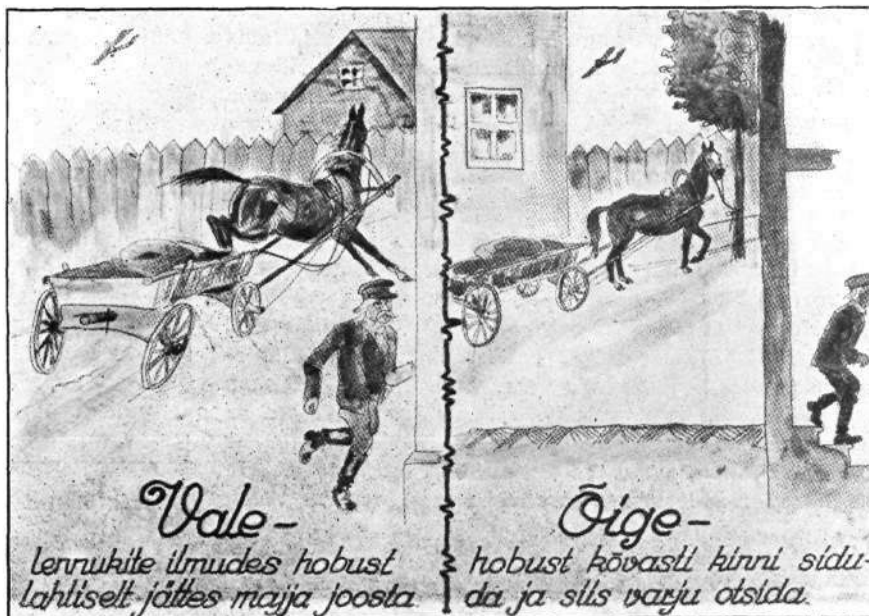
Kõige suurem oht ähvardab neid kodanikke, kes lennukite pealetungil linnale asuvad turul või muus kohas, kus on rohkesti rahvast koos. Sel juhtumil kindlasti katsutakse lennukilt heita maha mõni pomm rahva hulka, teades, et sel teel saab hõlpsasti tekitada paanikat. Kui pomm lõhkeb kohal, kus on rohkesti rahvast koos, on alati tegemist suurema arvu tapetutega ja haavatutega. Rahvas peab alati minema laiali, otsides varju lähemates majades. Samuti peavad inimesed lahkuma trammilt ja minema lähematesse majadesse.

Vale - õhuvõnnaku puhul tuul sisseoste jätkata.

Õige - rahulikult minna laiali.

Kes pommitamise momendil on tänaval hobusega, ei tohi jätta hobust lahtiselt tänavale, vaid peab hobuse hästi ohelikuga puu või laternaposti külge kinni siduma ja siis ise minema lähimasse majja varju. Kui jätkub selleks aega, tuleks hobune vankri eest lahti rakendada ja valaline hobune siduda kinni. Sääraseid pilte võiks lasta valmistada veel rohkem, ja kõik nad oleksid väga õpetlikud.

Vale - lennukite ilmudes hobust lahtiselt jättes majja joosta.

Õige - hobust kõvasti kinni siduda ja siis varju otsida.

DESSANDIGA SAAREMAAL

Muljeid lendleva kajaka maalt

*Ma rüüpan merest soolast vett
ja ütlen kallimale tõtt:
„Ei paremat pole kuski maal
kui suisel ajal Saaremaal!..“*

Merest meie soolast vett just ei rüübanud ja kallimat meil ka kellelgi kaasas ei olnud, aga laulsime küll nii, et magavad varesed tõusid ehmunult lendu ja külas kuuldi koeri ulumas. Olgugi, et laulmine just otse lubatud ei olnud — aga ei ole ju sõja ajal midagi keeldud, mis aitab tõsta vaimustust ja meeleolu. Vaimustust meil oli. Ega's muidu too hallipäine vanamees Risti jaamas ei lausunud: „Oi, mu poisid, ei lõpe teil see särts ja tuli, üha kasvab aastatega. Nägin teid, kui olite üsna poisikesed, mannetud kui kanapojad — aga tuld teil oli. Ja nüüd teil jälle põleb silmis võitlustuli — vaja ainult vaenlast, keda võiksite peksa!“ Olnud teine vabadussõja aegu kuski Virumaa kandis jaamaametnikuks ja näinud koolipoisse minevat liinile. Nüüd ta juba vana ja koperdavast tasapisi omaette, oma pisikesel põllulapil. Aga voodist ta oli kobinud sel varajasel hommikutunnil ja seal ta seisis jaamaaisel, lai, hall habe lehvimas tuules ja silmis endal imeline, niiske läige. Lehvitas veel kaua järele meie rongile.

Varajane hommik oli, kui jõudsimme Rohukülla. Siurutasin oma kangeksjäänud liikmeid ja viskasin vaguniaknast välja lille, mille oli pistnud nõõpauku mulle üks päris võõras tüdruk Kopli jaamas ärasõidul. Kui ta seda nüüd teaks! Vist oleks ta haavunud, et ma seda lille ilusasti raamatu vahel ära ei kuivatanud ega säilitanud — mälestuseks. Kuid sõda on juba kord sääranne — proosaline, ja ka sina, tüdruk, pead harjuma sellega.

Rohuküla sadamas läheb laevadele laadimine nii kiiresti, üsna imestad, et selles segimises midagi ära ei kao ega maha jää. Kuid kõik on kohal ja väliköögid ehk „supikahurid“, nagu nimetasid mehed neid oma žargoonis, tossavad laeva pardal. Valmistatakse lõunasööki, sest kava kohaselt peab „lahingusse“ minema täis kõhuga. „Ei tea, kas antakse alla söögi ka oma „aanispitsid“, nagu maailmasõja aegu,“ arutleb endamisi üks vanemaid malevlasi. „No kuidas siis muidu,“ arvab teine, „milleks siis need suured piimanõud. Eks seal sees ole.“ „Tarvis õige otsida kruus juba valmis,“ otsustavad siis ühelmeel ja kaovadki kuhugi alla laevaruumi.

Nooremil kõigil kibe tegevus. Kes laeb padroneid kuulipilduja lintidesse, kes puhastab püssi, sest lahingusse minnes peab ju kõik heas korras olema. Hakkab sul püss korraga parajal hetkel „streikima“ ja kui sa ei oma häid jalgu — oledki surnud mees. Eriti agar oli üks Läänemaa mees, kes soovitas sõpradele löigata augud säärsaabastesse, kust võiks vesi voolata välja,

kui maale minnes jalad saavad märjaks. Ise oli ta targu pannud jalga pastlad, nõõrid mähitud kuni põlvini — nägi välja nagu muistne eesti sõdur, puudusid vaid nui ja vibu. Laevameestel kõigil oli kibe tegevus. Alataasa antakse edasi igasuguseid käsklusi laevastikule ja signalist aina vehib värviliste lippudega.

Järsku kõlab hele vile. Häire! Laevamehed tormavad õhukaitsekahurite ja kuulipildujate juure ja juba tulistatakse vaenlase luurelennukit, mis on liginenud meie eskaadrile. Varsti peab see taganema, sest nii palju relvi on sihitud ta peale ja tõelises olukorras oleks ta vaevalt pääsnud. Kaobki silmapiiril, saadetud veel mõnest üksikust kahuripaugust naaberlaevalt.

Hakkab paistma musta viiruna Saaremaa rand. Kõik on lahinguks valmis, isegi tarviline pinevus kehas. Madrused seavad korda vaiereid paatide juures ja mõnigi mees neelab kiiresti tulikuuma suppi, et aga mitte hiljaks jääda.

Laevastik jõuab Triigi lahe suhu. Torpeedopaat „Sulev“ ristleb täiel käigul, tulistades randa ja tehes suitsukatet. Juba kõlavad ka rannalt „tervituseks“ kahuripaadid — ka vaenlane on valvas. Suitsukatte ja kahuritule varjul algab dessandi saatmine maale. Esiimesed paaditüübid lähevad nagu veidi aeglaselt — ei ole ju veel vilumust, kuna järgmiste juures läheb laadimine ja maalesõit palju libedamini. Paadid sõutakse rannale nii ligidale, kui vee sügavus seda lubab, ja kui paadi kiil jookseb sahinal liivasse — tuleb hüpata vette. Olin veendunud, et tol mehel, kes soovitas teha augud saabastesse, oli õigus. Vesi tuli saabastesse küll sisse, aga välja enam ei läinud ja seal ta püsiski kuni „sõja“ lõpuni. Mõni mees tegi küll enda teada tar-

Dessantpaatidel maale

Supikahur laevas

gasti ja läks maale paljajalu, saapad näpus nagu küla-
piigal läbi soo kirikusse minnes, aga kui kaldapõõsas-
tikust võeti dessant vastu kuulipildujate- ja püssitulega,
ei olnud enam aega tõmmata saapaid jalga ja need
jäänudki „plääzile“ kivi otsa. Hea oli veel, et vaenlane
seda ei märganud ega kasutanud juhust „soomuse“ te-
gemiseks. Üks meestest käinud ööpimeduses liinilt saa-
baste järel, umbes nii 20 kilomeetrit edasi-tagasi, sest
millise südamega jätab üsna korralikud jalanõud metsa
vedelema.

Dessant saadeti maale Triigi lahe kahele poole kal-
dale, kust pealetung arenes edasi sisemaale Leisi ale-
viku suunas. Alul osutus saarlaste vastupanu nõrgaks,
sest õhtuks löödi nad umbes 12 kilomeetrit tagasi, kuni
Karja mõisani. Hommikuks aga olid saarlased koon-
danud oma vägesid ja kui ei oleks tehtud enne „vahe-
rahu“, oleks löödud meie dessant tagasi merre. Võib-olla
oleks laevadki veel vangi võetud, nii et ei saa põgenema
ka. Õnneks oli see vaid manööver ja nii tõsiseks asi
veel ei muutunud. Ainult lahingus oli tulnud sageli
hetki, kus vastased olnud valmis isegi käsitsi üksteisele
minema kallale. On ju arusaadav, kui löövad kaasa
mehed, kes on käinud läbi vabadussõja tulest. Algab
ju tõelikkus siis, kui lööb veres kihama see lahingu-
palavik, mis oli kord aastate eest. Kes tahab siis lep-
pida sellega, kui sulle ütleb vahekohtunik järsku: „Sa
oled nüüd surnud!“ Mis näoga vaatad pealt, kui sõb-
rad lähevad edasi ja sina, täis parimat löögihoogu, pead
jääma maha „surnuna“. Vahekohtunikel olnud palju tööd
„surnute elluärkamise“ takistamisega. Alul ikka kuu-
lanud teised sõna, aga kui pöörad selja — mees kadu-
nud. Vaatad — juba jälle lahingus. Üks nutikas vahe-
kohtunik seadnud endale sisse päris korraliku raamatu-
pidamise: iga kord, kui tunnistanud surnuks ühe mehe,
tõmmanud kriipsu paberile ja kui vastav arv saanud
täis — tunnistanud surnuks kogu rühma. Üldiselt näi-
danud aga kõik malevlased väga suurt distsipliinitun-
net. Kõik käsud täidetud täpselt ja kiiresti. Olnud
näha, et mehed võtnud asja väga tõsiselt ja usaldanud
täiel määral oma juhte.

Sidemepidamiseks olid toodud välja raadiojaamad,
olid ehitatud ajutised telefonikeskjaamad ja manöövri
staabi käsklusi toimetati liinile mootorrattal. Nägin
seda sidemepidajat mootorratturit kihutavat liini ja
Leisi aleviku vahet: üleni tolmune, ainsaks puhtamaks

kohaks prilliklaasid. Õhtuks oli ta seda vahet sõitnud
ligemale poolsada korda ja küllap ta sõitis veel öösigi,
sest kui lamasin juba kuurilakas, mille katusel istus
uhke, pika sabaga paabulind, kuulsin hetkeliste vahe-
aegade järele sumisevat mootorratast.

Supiköögid veeresid rinde ja toitluspunkti vahel,
veetuna toredaist väikesist saarehobustest, peagu kogu
öö, viies lahingvendadele kehakinnitust. Juhtunud sel-
line äpardus, nagu hiljem naerdes jutustasid välikööki
saatvad naiskoad, et nad sõitnud juba ligemale paar
tundi, leidmata ühtki meest. Imestanud ise, et see
lahinguliin on nii kaugel, kui korraga ilmunud pime-
dusest laskevalmis püssidega mehed ja käsutanud:
„Käed üles!“ Vaenlased! Kuid ka seekord olnud nad
„soomusetegemise“ armulised ja juhatanud neid ilu-
sasti tagasi oma vägede juure. Üks tulnud isegi tee-
juhiks kaasa. Tasuks antud sellele korralik kõhutäis,
nii et mees läinud tagasi, lüües lõbusalt viilet. Pistnud
õitseva sirelioksa püssirauda ja lausunud: „Ega see sõda
nii hull olegi, peaasi, kui saab hästi süüa! Siis sõdi
kohe lusti pärast!“

Lõplik vahepea sõlmiti järgneval hommikul kella 9
paigu, kui lõpplahing oli löödud Angla küla läheduses,
künklikul, nagu sõjaks loodud maastikul. Seal kogu-
neti ja vaenulised väed sammusid sõbralikult orkestri-
helide saatel Leisi alevikku, kus toimus paraad, tege-
vuse läbiharutamine ja hinnang. Lõpuks oli ühine lõu-
nasööök, kus maitseid väliköögis keedetud toitu ka kü-
lalistena manöövreid jälgima tulnud Soome kaitseliidu
juhid ja Poola kaitseväge atašee, kapten Radomsky.
Hüüti mõlemalt poolt „elagu“ oma „vaenlasile“ ja vee-
deti viimne pooltundi kuulates orkestrikontserti.

Hakati liikuma sadama poole teadmise ja üsna
õnneliku tundega südames, et jäi võitmatuks see ku-
ninglik rahvas, kellest ajalugu ei tea, et nad oleksid
allunud ühelegi võõrale võimule, välja arvatud vaid
sakslased.

Läbi oli dessantoperatsioon. Näha sai palju, veel
rohkem õppida. Seda arvas ka see malevlane, kes
komberdas vaeu oma haigeil jalul sadama poole, suu-
pill otsapidi taskust väljas. Ja kui küsisin temalt, kas
ta saanud haavata, torises ta poolvaljult: „Nojah, ma

Küll maitseb uni hea pärast väsitavat
manöövrit

Kaitseliidu üleriiklikud laskevõistlused

18.—20. august kujuneb kaitseliidu laskurite perele suureks laskepühaks. Peale iga-aastaste traditsiooniliste meistervõistluste leiavad aset veel lahinglaskmise võistlused ja rahvusvahelised laskevõistlused.

Meistervõistlused viiakse läbi alatiste meistervõistluste määruste järgi. Lahinglaskmiseks on 400 m — 700 m kaugusele üles seatud 3 püst- või vöökuju 5 m intervallidel ühel joonel. Padrunite arv on 20, proovid kaasa arvatud. Paremust arvutatakse tabamuse kiiruse järgi.

Eriti huvitavaks kujunevad rahvusvahelised võistlused, milliseil esinevad Rootsi, Soome, Poola, Läti ja Eesti omakaitse organisatsioonid, igaüks 5-mehelise grupiga. Lastakse 300 m pealt lamades käelt 20 lasku. Võisteldakse harilike sõjaväepüssidega.

See rahvusvaheline võistlus viiakse läbi 19. augustil enne lõunat. Samal ajal ja samadel tingimustel võistleb Stokholmi lääni kütide liidu meeskond Tallinna maleva meeskonnaga.

Suurimaks osutub Soome ja Eesti laskurliitude vaheline võistlus pühapäeval, 20. augustil, kus korraga astub tulle 44 meest. Mõõdunud aastal korraldati maa-võistlus korrespondentvõistlusena, kuid käesoleval aastal tulevad Soome laskurid Eestisse.

Oodata on kõigil aladel äärmist pingutust nii sise-maalistel kui ka rahvusvahelistel võistlustel.

Laskurite suurpäevad algavad 18. augustil malevate pealikute ja instruktorite võistlusega sõjaväepüssidest ja püstoli duell-laskmisega.

Samal päeval käib kõigil tiirudel treeninglaskmine nii sisemaa kui ka välismaade laskureile.

Laupäeval enne lõunat toimuvad Mustamäe tiirudel rahvusvahelised võistlused poola, soome, läti ja eesti meeskondade vahel ning Stokholmi lääni ja Tallinna maleva meeskondade vahel. Samal ajal toimitakse Valdekis lahinglaskmisvõistlusi.

Pärast lõunat võistlevad meistritiitli peale esilaskurid ja II klassi kütid ning esi- ja I klassi kütid oma meistervõistluse I osa peale.

Pühapäeval on päeva tulipunktiks Soome-Eesti maa-võistlus Mustamäe tiirul enne lõunat. Samal ajal katsuvad naabertiirul rammu I ja II klassi laskurid ja lahinglaskmise alal Valdekis need mehed, kes laupäeval olid kinni rahvusvahelistel võistlustel.

Püstoli- ja väikekalibriilise püssi võistlus käib nii laupäeval kui ka pühapäeval kogu aeg vahetuste kaupa, selle järgi, kuidas keegi teistest võistlustest on vaba.

Väliskülalistel on lubatud kaasa teha ka kaitseliidu meister- ja lahinglaskmise võistlusi nende eneste poolt valitud aladel meistertiitli ja meistermärgi peale.

Võistluste lõppedes korraldatakse kõigile võistluste osavõtjatele ühine aktus Tallinna maleva võimlas.

A. P.

ei lõiganud ju neid auke saabastesse. Kahju oli teistest — just enne manöövreid ostsingi!“ Lõi käega ja sammus vapraalt edasi, aegajalt katsudes taskust väljaulatuva suupilli otsa ja kui paistis sadam laevadega, lõi teine selja päriselt sirgeks ja naeruvine jooksis tal üle laia päevitunud näo.

Kui jaapanlased nimetavad oma kodumaad tõusva päikese maaks, siis võib Saaremaad täie õigusega nimetada lendleva kajaka maaks. Seda saarte igavest sümboli, lendleva kajaka kujutist, võis leida kõikjal. Orkestri kõlakoja, seltsimajade ja näitelavade ilustusena. Ja ilus on ta tõesti. Jätab säärase vaba, elurõõmsa mulje, tundub südamele nii heana, kargena. Tunneksid nagu eriti teravalt seda vabaduse õnne, kui vaatad ta valget, puhast ja majesteetlikku kuju laiailisirutatud tiibadega liuglema loojeneva päikese kullas sädeleva mere kohal. Ja sama puhtana ja sädelevana näis mulle see maa. Palju õitsevaid sireleid oli seal isegi niitudel ja metsaveertel. Puhtad olid need talumajad, kuhu astusime sisse, et kustutada janu. Sõbralikult võtsid meid vastu elanikud — kuid siiski teatava saarlasile omase ettevaatlikkusega ja umbusaldusega. Ega võigi neid võõraid usaldada. Olid teised levitanud suure hulga lendlehti, kus soovitati saarlasil kohe alistuda ilma vastupanuta. Ülistanud seal neid hävesid, mida nad eneste ülevõimuga kaasa toovad. Päris pahane oli too tüdruk, keda kõnetasin, küsides nalja pärast vaenlase asukoha järele. Alulikka naeratas üsna kelmikalt ja ajas vastu: „Äi seda või teada. Me mehed jo kadunud teist päeva, tea kas olete teesed mõlkind jo Kuresaareni välja!“ Aga kui näitas mulle lendlehte, milliseid olid levitanud sissetungijad, lõi temas nagu midagi põlema ja vaadates igatsevalt kauge metsa poole, kus kostis kuulipilduja raginat, sõnas: „Oleks

mu Mihkel nüüd kodu, küll ta õpetaks säärasele seda „ehtsat kulduuri“, mida nad meile tahavad pakkuda!“ Väga palju julgust ja eneseusaldust helkis ta silmis — lõin nagu veidi kohmetama selle külapiiga ees. Küsisin juua. Jälle oli ta võõrastelahke, jooksis kiiresti kae-vule ja ennegi puhast kruusi pesi hoolega, enne kui sellega tõi mulle vett. Ja kui sammusin edasi — maanteele, nägin ta punast pearätti vilksatavat rukkipoollu peenral ja mul jäi mulje, nagu oleks ta kiiresti jooksnud oma meeste juure, et anda neile edasi, mida ta kuulnud ja näinud. Kadestasin salajas seda ühtekuuluvuse tunnet, mida vist on väga palju sel saarerahval. Kadestasin seda vist ka paljud manöövririst osavõtjad, sest kui olime jälle merel, nägin mõndki meest vaatavat igatsevalt tagasi, kui vajus silmapiiri taha selle äsjase sõja tallermaaks olnud maa rand.

Heikki.

K.N.N.O.

Lai 5.

Lõunalaud-cafeteria (1/2 1-5)

avatud uuesti peale remonti esmaspäevast, 24. juulist. Pakume endistele ja uutele külalistele tervet ja maitsvat toitu.

Mida andis meile naiskodukaitse Tapa suvekursus 12.—16. juunil

TÖÖLE JA EDASI!

Kui oleks pidanud vastama sellele küsimusele kursuse lõpul, s. o. reedel või esimesil päevil pärast seda, siis oleks see olnud teostamatuks ülesandeks, sõnul avaldamatuks aruandeks: nii tulvil täis oli hing, kogu teadvus muljeid, elamusi, nii palju oli uusi kogemusi, elamusi rikkastavaid kõike senist, et sõnad ei oleks ulatunud seda kõike edasi andma.

Nüüd aga, juba päevi möödunud, väikese hingetõmbe ja ajavahemiku järele on olukord aruandeks pisut soodustunud: elamused ise pole veel ununud, vaid säilinud kaunite mälestustena — ja neid võibki siis kasutada materjaalina aruandeks.

See materjaal on üksi, iseendaga olles rahulikus ja tavalises argipäevsuse miljöös hangunud, kristalliseerunud, — korraldatult ja süstematiseerunult selginud aruandeks.

Selle kõige põhjal on vastust anda küsimusele — mida andis Tapa suvekursus? lihtne: See suvekursus liialdamata andis midagi!

Mida siis?

1.

Üldmuljetena veensid meid need päevad ühes julgustavas teadmises, kindlas usus: meie liikumine on roopas. Otsimiste, kujunemise aeg on mööda. Nkk on piiriliselt, ülesannetelt ja olemuselt ilmnunud, on võitnud tunnustuse oma nimele.

Sihid — teada, põhimõtted — kindlad, organisatsioon ja administratsioon olemas (valminud on põhimäärused ja kodukord).

Rahuldustundega võisid tunda ja kinnituseks kuulda ka juhtidelt: väline, ülesehitav töö on valmis; kõik tarviline edaspidiseks kujundatud. Jääb üle: seda kujundatud raamistikku, ülesehitatud kindlale vundamendile ja nurgakividele hoonet-ehitist oma tööga sisustada. Piirid selleks on avarad, ülesanded — kõrged, kaunid, tasuvad, seega kutsuvad, vahendid tänuvõljalikud, kandvad jõud: juhid, liikmeskond — arvukas jne.

Tööle ja edasi!

2.

Töö tagajärjekust tingib aga mitte üksi see väline, enam vahest tegutsejaid kandev meeleolu — tundeline alus, tahtaalalt — moraalne enesekohustus, mitte üksi sundivus teisilt ja välispoolt. Lihtsalt: töö tagajärjekust tingib olukord, kui tunned, et on hea töötada ja et ise tahad töötada, s. o. tööd võtad oma südameasjana.

Kodus, oma jaoskonna ja ringkonna piirides tundsid seda. Nüüd Tapal veendusid — see on ka mujal nii, see on ka suuremate koondiste (Tapal 264 in.) juures nii. Ka suuremas hulgas tunned end üksusena üh-

te kuulavas peres: ühine kõigile rinnamärk tunnistab ühtsust meie püüdmisses, ühine kõigile riietus tunnistab ühtsust meie olemises (ei rikkast ega vaest, ei ühtki „isti“ oma meelsuselt ja maailmavaatelt jne.). Soe pilk, heatahtlik sõna, tugev käepigistus tunnistab sõprust, vennashingelisust meie hinges: hea oli olla.

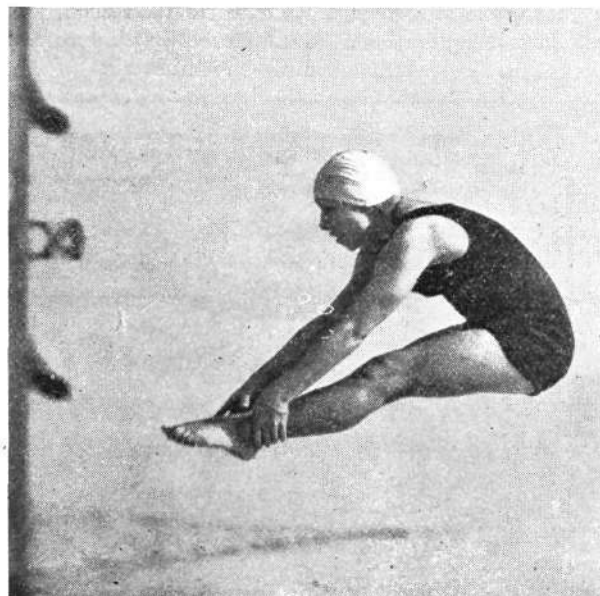
Hea on olla kodukaitseelaseks kodukaitselaste peres.

Kodu kaitse on saanud meie südameasjaks.

3.

Väga suurel määral on tingitud töö edukus veel tööd, liikumist juhtivast personalist. Ka siin veensid meid Tapa suvepäevad, et meil on naine, kes on autoriteetideks meile meie juhtidena, ja seda mitte ainult vormi, vaid ka mõtte, tunde alal.

Referaatide ajal näit. leiad järsku, et ei kuulagi niivõrd referaati, kuivõrd analüüsid referenti, — viivuks, ma ütlen, aga sellest jätkus, et mõista, saada aru, tunda: meil on juhte, keda usaldada ja austada. Nad evivad omadusi, mis moodustavadki autoriteedi: kõige vaimse arengu tase, teravmeelsus, osavus, kõne veenvus, õiglustunne, leidlikkus põhimõtete rakendamisel, südamlikkus ja otsekohesus käitumises ning jutlemises. — Nägime siin oma seni idealiseeritud naise eeskujude reaalsusi. Eriti sidus meid nende kodukaitsealine lihtsus ja rahvuslik andumus.

Hüppel

Suvevõlusid

Selliste autoriteetideta oleks raske seda 264-inim. hulka distsiplineerida ja nii otstarbekohaselt panna tegevusse, nagu seda nägi ette kursuste kava ja sisekord.

See kõik oli, mis Tapa suvekursus andis meie hingele, mis rikastas meie teadvust nii tunde kui ka intellekti alal, mis karastas meie tahet julgemaile püüdmistele ja tahtele tegutseda. Kuid mitte üksi seda. Tapa suvekursus rikastas meid ka 1) teoreetiliselt uute teadmistega ja 2) praktiliselt uute kogemustega.

1.

Nii olid väga otstarbekohaselt ja meile väga tarviliselt valitud referaadid (vaata kursuste kava). Lausa ahnitsedes kuulasid ettekandeid ja kiirustusid üles tähendama: märkmikud täitusid lehekülge lehekülge järele...

Referaatidele järgnenud läbirääkimised puudutasid, lahendasid otse päevaküsimusi kohtadelt: jaoskondadelt ja ringkondadelt.

Eriti väga kasulik ja tarviline oli see kavasse jäetud vaba aeg. Seda kasutanud jutlemine keerles nii eneselt lausunud kui ka teistelt kuulnud küsimustes ja kostmistes: mida teil...? kuidas teil...?

Siis kursuste korraldus ise: kavad, sisekord, väljapandud tabelid jne. — see kõik oli nagu meile antud valmismaterjaal, seda kopeerisime, et siis kodus, kohtadel kasutada, muidugi miniatüüris, sisustades vastavalt oma oludele ja tarvidustele. Tapalt saime eeskuju — valmis skeemi või luustiku.

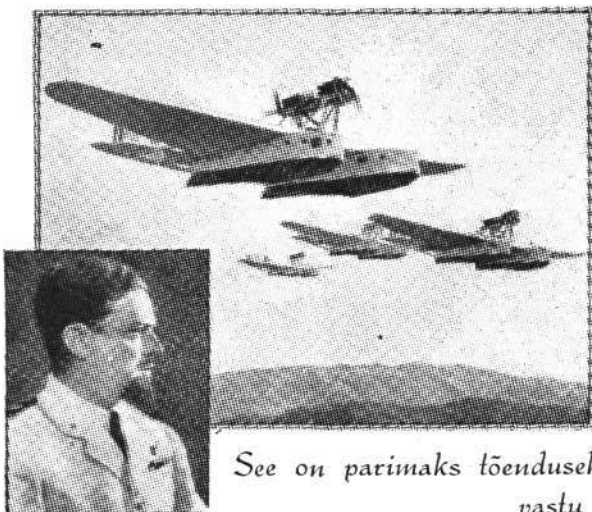
2.

Nagu tähendatud, rikastasid kursused meid ka kogemustega. Vähe sellest, et kuulsime referaate distsipliini ja kohustuste üle — siin tuli ise alluda distsipliinile, austada ja täita korda. Seda tehti! See oli kogemuseks! Kuigi mõnes tundelises elevuses ja meeleolulises puhangus mõnest sisekorra punktist läksime üle, oli küllalt korrapidaja meeletuletusest — pr. Saral tuleb! — ja kord oli majas. See oli kogemuseks enast ise sundida juhtide, korra autoriteetlikkuse!

Kogemuseks oli ka: tegutseda otstarbekohaselt ajajootuse järgi (viivitust, hilinemist mitte kuski): tõus, töö, puhkus jne — samuti olla ka ametites köögis, ambulantsis, korrapidajatena, öövalvuritena, ruumide puhastamisel ja maja ümbruse korrashoiul.

Nii et Tapa suvekursus andis, näitas, veenis, et selgeil sihtidel ja teadlikel põhimõtetel, distsiplineeritult, usaldades juhte ja austades nende korraldusi, ise tahtes tegutseda saame tõesti olla kasulikud oma kodule, kodumaale — oma riigile ja rahavale, oma kallile Eestile.

— Osavõtja. —

Kõigi 24 Balbo eskadrilli aeroplaani
komandörid ja lendurid on varustatud

„OMEGA“

vabrik

kronograafide ja käeuuridega.

See on parimaks tõenduseks sellele, kui suurt on usaldus „OMEGA“ kellade vastu ja kui kõrge on nende väärtus.

Eesii naiskodukaitse-soome Lotta-Svärdi päevadel

Kutsutud külalistena viibisid soome Lotta-Svärdi päevadel naiskodukaitse esinaine M. Raamot, Tallinna ja Tartu ringkonna esinaised A. Tõrvand-Tellmann ja E. Saral. Peale eestlaste oli veel esitatud rootsi ja norra kodukaitse. Lotapäevad algasid 7. juulil piduliku jumalateenistusega Sortavallas, Karjala ilusaimas kohas, Ladoga järve kaldal. Soojad ilmad ja ilus maastik oli kohale meelitanud ligi 3000 lotat. Lotapäevad avas Lotta-Svärdi esinaine Fanni Luukkonen, tervitusi töid kaitseliidu ülem kindral Malmberg, Soome vabariigi nimel haridus- ja sotsiaalminister, välisriikide esindajad ja palju teisi. Lotapäevadel viibis kogu aeg aukülasena Soome presidendi proua, kes on Lotta-Svärdi auliige. Lotapäevade sisu koosnes mitmekesiseist loenguist ja harjutusist. Toitlustamine toimus välikatlaist ja oli lotade poolt eeskujulikult korraldatud. Peale päevatööd oli koosviibijatele kohapealsete kaitseliitlaste ja lotade poolt korraldatud õhtuti Sortavalla ilusas rahvapargis muusika-, laulu- ja luuletekandeid, rahvatantse, soome rahva kosja- ja pulmakoomeid. Pidulikumaks ettekandeks võib lugeda ooper „Aida“, milleks oli kohale ilmunud Helsingi ooperi orkester kuulsa dirigent Järnefeldt'i juhatusel.

Pühama ja kaunima hetkena püsib meeles 3000-päine lotade rongkäik lippude ja pärgadega langenud kangelaste hauale Sortavallas. Lotapäevad lõppesid 12. VII lõbusõiduga Valamo saartele ja kloostriisse Ladoga järves. Soome kaitseministri käsul oli lotade käsutusse tasuta antud 3 sõjalaeva ja eraasutuste poolt 4 laeva. Valamo kloostri võtsid meid vastu kloostri ülem ja piiskop Hermann, kes selleks sinna oli sõitnud. Kloostri ilusas ja ruumikas kirikus korraldati lotade auks pidulik jumalateenistus. Peale selle näidati kloostri hooneid, kirikuid, pühamaid saari ja tutvustati kloostri pere, elu ja majapidamisega.

Pärast lotapäevade lõppu korraldas Lotta-Svärdi keskjuhatas välismaa esindajatele matka Soome ilusaimasse kohtadesse. Soome vabariigi valitsuse poolt olid

Lotta-Svärdile selleks otstarbeks tasuta kasutada antud II kl. era-magamisvagon raudteel ja kaitsevägede autod. Väliskülalised olid paigutatud Sortavallas parimaisse perekondadesse ja Helsingis Carltoni hotelli, söit, korter ja söök oli kõigil võõrastel prii. — Sortavallast sõitsime Savonlinna, Soome suuremasse supelkohta. Seal tutvusime Lotta-Svärdi rikkaliku sanitaarvarustuse laoga ja külastasime XIII sajandist pärit olevat kindlust. Savonlinnast viidi meid laeval Soome moodsaimasse „emandate kooli“ lõunatama ja sealt edasi Punkaharjule, Soome kuulsaimasse ja ilusaimasse suvituspaika.

Punkaharjust sõitsime raudteel Viipuri, Viipurist autodel Imatrale, tagasi Viipuri ja Viipurist raudteel Helsingi, Helsingist autodel Borko'sse, sealt edasi Tuusalasse lotade suvekursustele ja sealt autodel tagasi Helsingi. Igal pool sai välisesindajatele osaks südamlük ja üllalake vastuvõtt, kingitustena töime kaasa palju mälestusesemeid soome lotadelt. Omalt poolt viisime kingituseks Lotta-Svärdi keskjuhatusele kaitseliidu laualipu ja Sortavalla ringkonna juhatusel eesti lipu, mõlemad hõbevardal ja Petseri marmorist alusel. Rootslased ja norralased annetasid lotadele auja rinnamärke.

Huvireisi lõpul olime kutsutud Kultaranta Soome presidendi suvilossi, mis asub Turko lähedal ilusal kõrgel saarel ja kuhu pääseb ainult veeteel. Helsingist Turkosse sõitsime raudteel ja sealt edasi presidendi punasest puust mootorpaadil Kultaranta, kus meid president ühes abikaasaga üllalakesti vastu võtsid ja kus veetsime mõnuses vestluses unustamatuid tunde.

Helsingi tagasi jõudnud, lahkusime 16. VII armsaist ja külalislakkeist Soome lotadest südamlükke käepigistustega ja tänuavaldustega, võttes kaasa kodumaale parimad muljed Lotta-Svärdi ennastsalgavast isamaalisest tööst ja soome rahva ja ta juhtivate meeste suurest lugupidamisest ja huvist selle organisatsiooni vastu.

A. T.-T.

Suverestoraan «KONTSERT-AED»

Kadriorus. Weizenbergi tän. 18 — Telef. 306-22.

I kl. restoraan Kadrioru põlises pargis.

Iga päev muusika lõunal ja õhtul.

H. NAHKUR

Teatekapsli äravõtt jala küljest

TIIVU- LISED SÕDURID

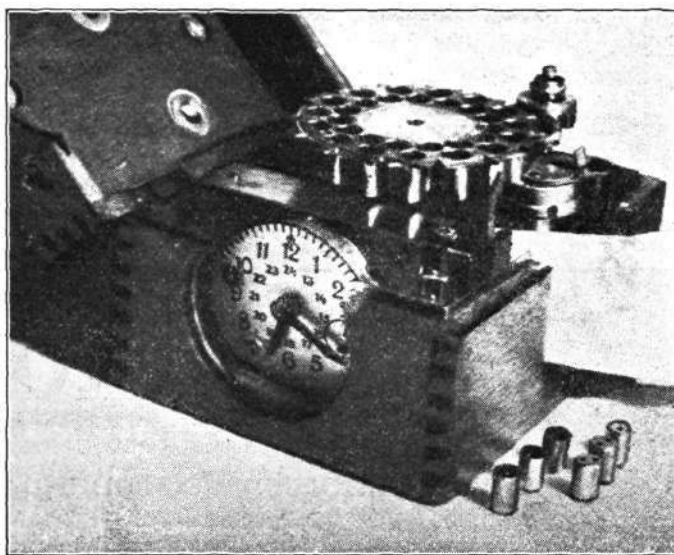
TUVIDE OSA SIDETEENISTUSES

Juba viietuhanda aasta eest kasvatas inimene metsikust kaljutuvist esimese kodutuvi. Veel meie päevilgi tuntakse 470 mets- ja 124 kodutuvi liiki. Ristsugutuse teel on arendatud kodutuvist tänapäeval kogu maakeral levinud kirjatuvi.

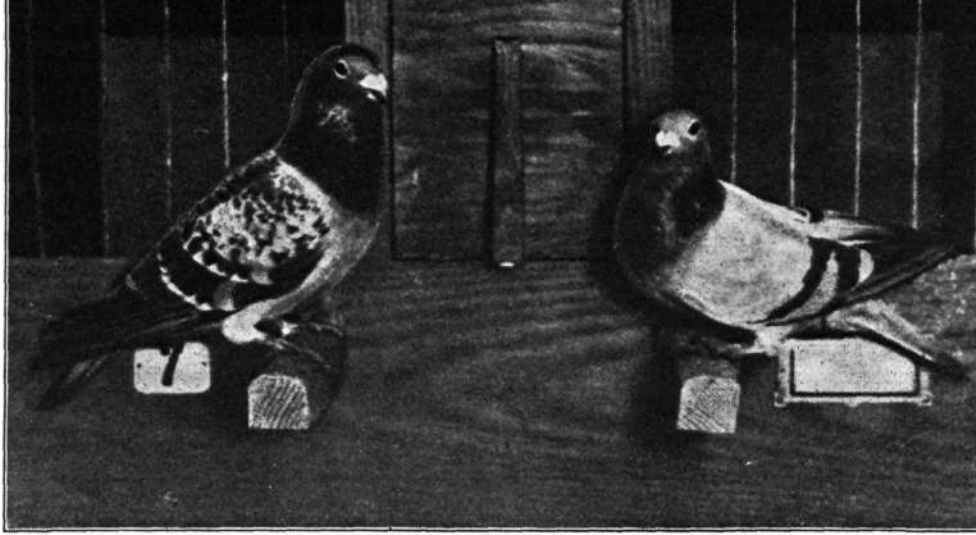
Kirjatuvi kasutamine kirjade ja teadete edasitoimetajana leidis aset juba sajandeid tagasi. Vanimaks kirjatuviks on vist küll see, kelle Noa oma laevast läkitas välja ja kes mõni päev hiljem sinna tagasi pööris puuleht noka vahel, mis oli märgiks, et karm karistus-aeg on möödunud. Juba varakult kasutasid kirjatuviseid greeklased. See sündis silmapilkudel, mil nad pidulikeks juhtudeks kogunesid pühapaikadesse, et korraldada võistlusemänge. Sinna võeti ka tuvid kaasa. Olid võistlused lõppenud, lasti tuvid lendu, et nad viiksid võimalikult kiiresti teate võidust kodus ootavale omastele ja sõpradele. Ka roomlaste juures näeme tuvi kirjakandjana tegevuses. Plinius jutustab tuvide kasutamisest õige vanal ajal. Kui Brutus aastal 44 e. Kr. Antoniuse poolt Mutinas, praeguses Modenas, sisse piirati, läkitas ta teate sellest konsulite laagrisse tuvidega, kinnitades neile kirjad jalgade külge. Mis aitas Antoniuse kaitsevall, vahid laagri ees ja isegi jõkke väljapandud võrgud, kui kirjakandja valis endale õhuteekonna? Ka ristosõjalased poleks vist kunagi vallutanud Jeruusalemma, kui neile poleks juhuslikult sattunud kätte üks kirjatuvi teatega, et Pärsia kuningas on sissepiiratuile appi tulemas. See kihutas ristosõjalasi viimsele jõupingutusele, millele järgneski linna äravõtt. Hiina ja Egiptuse meresõitjad võtsid meeleldi tuvisid laevadele kaasa, et nendega vahete-vahel omastele saata teateid laeva

asukohast merel või lähenemisest kodurannikule. Tuvid teatasid ka Põhja-Egiptuse elanikele Niili ülemjooksul alanud veetõusust ja töid kodustele teateid olümpiamängudel saavutatud võitudest. Kui Taurosthenes Aeginast Olümpias saavutas võidu, viis tuvi veel samal õhtul rõõmusõnumi sellest õnneliku võitja isale. Sabellicus jutustab oma VI raamatus:

Kui Stolemeis prantslaste ja veneetsialaste poolt sisse piirati, saatis sultan tuviga sissepiiratud linnale

Kontrollkell lennuaegade kindlaksmääramiseks

Kuulsaim Belgia kirjatuvide paar, milliseid leidub kogu maailmas vaid kaks eksemplaari

teate, milles lubas kolme päeva jooksul abiväega tulla ja linna vabastada. Veneetsialased aga märkasid sedeliga varustatud tuvi lendamas ning tegid laagris sedavõrd suurt müra ja kisa, et tuvi sellest õhus kokkus ning alla laskus. Nüüd võtsid veneetsialased selle sedeli ja panid asemele teise, kus sultani nimel teatasid, et linnale pole võimalik niipea appi tulla. Selle teatega lasksid nad kirjatuvi õhku ja see lendas sissepiiratud linna. Kui linnaelanikud tuvi kinni püüdsid ja teadet lugesid, langesid nad niivõrd rusutud meeleollu, et linna kohe ära andsid — enne kui kolmandal päeval lubatud abivägi jõudis pärale.

Rübsam oma raamatus Johann Baptistist, kes oli Hispaania sõjaväes „Provoditore generale de Viveri“, mainib muu-seas, et a. 1575 pidasid sissepiiratud Harlemi elanikud Oranieni printsiga kirjavahetust vaid kirjatuvide varal. Viimased olid Harlemi ja Leydeni vaheliseks ühendusepidamiseks eriliselt välja dresseeritud. Ka Leydeni sissepiiramisel osutasid kirjatuvivid sissepiiratud linnaelanikele suuri teeneid. Leydeni raekojas võib näha veel tänapäevgi täistopitud tuvisid, kes töid sissepiiratuile rõõmusõnumi Oranieni printsi lähenedamisest.

Suures lugupidamises seisid kirjatuvivid kaliifidegi juures. XII sajandil lõi Bagdadi kaliif Nur-Eddin (valitses a. 1146—1173) kirjatuvide varal päris eeskujuliku teadete vastuvõtmise ja edasitoimetamise võrgu. Seks püstitati üksteisest 12-miililiste vahemaadega tuvitornid. Neis asusid talitajad ja ametnikud, kelle ülesandeks oli tuvide vastuvõtt ja edasisaatmine. Sellised punktid asusid üle kogu hommikumaa. Keskkohaks oli Kairo ja tähtsaimaks sõlmpunktideks Aleksandria, Da-

miette ja Gaza. Viimasest punktist oli ühendus Jerusaalemma, Damaskuse, Belbecki ja Tripolisega. Tuvijaamad olid vaid valitsuse kasutada.

Saksa-Prantsuse sõjas a. 1870—1871 olid tuvid Pariisi elanikele 4 kuud kestnud sissepiiramise ajal ainukesiks sidemepidajaiks välismaailmaga.

Ka möödunud maailmasõjas (1914—1918) leidsid kirjatuvivid laialdast kasutamist. Moodne sõjategevus kasutab tuvisidet peamiselt neil juhtudel, kus teised sidevahendid on lakanud töötamast või mingisugusel põhjusel ei ole võimalik neid üldse tööle rakendada.

Harilikud tuvid ei ole kõlvulised sidemepidamiseks, vaid selleks kasutatakse teatud tõutuviseid. Iseäranis tuntud ja Euroopas laialt tarvitatud on „Belgia postituvivid“.

Teadete edasisaatmine tuviga põhjeneb nende omadusel — lennata tagasi kodukohta, kust nad on harjunud saama toitu ja kus asetsevad nende pesad. Nad on koduarmastajad ja suure orienteerumisvõimega linnud, millega erinevadki harilikest tuvidest. Niisuguste omaduste tõttu võivad nad leida isegi sadade kilomeetrite tagant suuna koju ja lennata sinna tagasi.

Tuvi loetakse kõlvuliseks tegelikuks teenistuseks 8 aastat. Sellest ajast kulub 3 aastat ta kasvatamisele ja harjutuslendudele ning ülejäänud 5 aastat tegelikuks sideteenistuseks.

Tuviside on salajane ja äärmiselt lihtne. Õhukesele paberile kirjutatud teade asetatakse väikesesse alumiiniumist torukesesse, mis kinnitatakse tuville jala külge; peale seda lastakse tuvi lendu. See oleks kogu toiming teate saatmisel. Teate vastuvõtmisel tarvitseb vaid tuvi kinni püüda ja teade jala küljest ära võtta.

*Kas teil on juba tellitud „Kaitse Kodu!“ II poolaasta peale?
Kui mitte — teŕke seda kofe!*

Tellimisŕind on endine.

Tuvisid võib kaasa anda ka ratsaväe osadele, luureosadele, lennuketele, vastase territooriumil asuvale salaluurele ja juhatuse keskkohast kaugel asuvaile üksusile, kellega side võib kergesti katkeda. Tuvid antakse kaasa väikestes korvides, mida võib kanda seljas, sadulas või jalgrattale kinnitatuna.

Maaŕilmasja pevilt volgnevad paljudki sodurid oma elu eest tanu neile tiivulisile kangelasile. Viimane asjaolu on õhutanud paljusid inimesi kirjatuvide eest hoolitsemisele ka rahuajal. Kirjatuvide kasvatamine ja arendamine kui omapärane spordiharu on eriti levinud Austrias. Seal korraldatakse ka iga-aastasi tuvide vistluslende. Need lennud on auhinnalised, kuhu tuuakse kokku sajad tuvid üle kogu maa.

Teatavasti kannab iga tuvi jalas metallrngast. Sellele on märgitud peale hingu numbrit ja sundimisaasta veel üks jooksev number. Nii näiteks märgib seerias 05994 30 364 arv 05994 hingu numbrit, 30 tuvi sundimisaastat 1930 ja 364 jooksvat numbrit.

Vistluslendudel saab iga tuvi võistlusi korraldaval komisjonilt lisaks veel kummirnga, millele tähendatud salajane mrk ning number. Need mrgid ja

numbrid on vajalised pärastise kontrolli jaoks tuvide koonduspunktis.

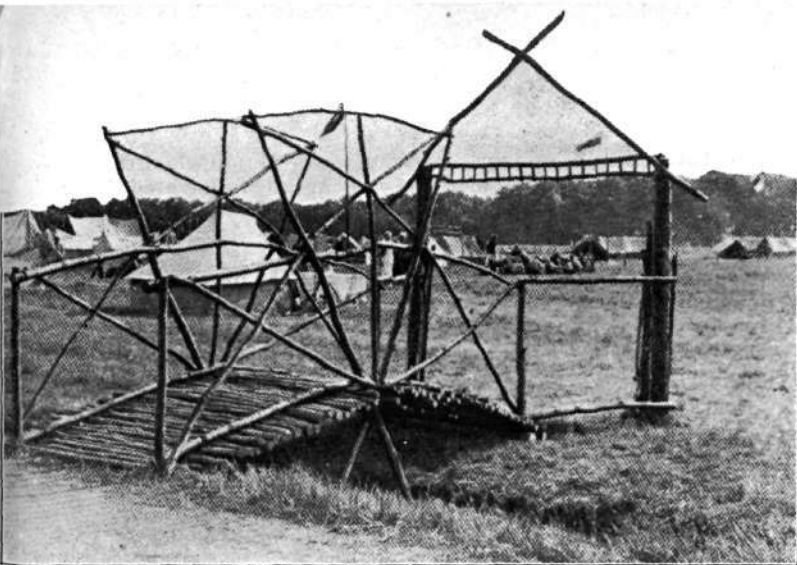
Kui tuvid kõik koos, paigutatakse nad vaguneisse ja sit läheb lahti leslennu-kohale. Seal avatakse kik tuvikorvid korraga ning linnud alustavad lendu kodu suunas. Kodus on vahepeal lindude omanikud saanud telegraafilise teate, et tuvid sel ja sel kellaajal on lastud lendu. Niid hakatakse ootama nende pralejudmist. Kui vastutuul pole just liig tugev, lendab tuvi harilikult 1000 meetrit minutis. Ilusa ilmaga on aga kiirus kaugelt suurem. Pole sugugi harulduseks, kus tuvi katab minutiga 1600 kuni 1800 meetrit, kusjuures lennukõrgus on 150—300 meetrit.

On tuvi jõudnud koju, vabastab omanik ta jala kummirngast, mahutab rnga väikesesse vaskkapslisse ning paigutab viimase eriti selleks konstrueeritud kella-taolisse mehhanismi. Peale keeramist näitab mehhanism seesoleval paberiribal tuvi saabumise täpset päeva, tundi, minutit ja sekundit.

Võistluse lõpul viiakse ajanitajad koonduspunkti, kus kontrollitakse ja võrreldakse saabumisaegu. Järgmisel päeval tehakse teatavaks võitjate nimestik. Au-hindadeks on pandud välja raha kui ka vartasju.

Teatekapslikesed, mis kinnitatakse kirjatuvidele jala külge

Laagri peasissekäik — esimene noorte meisterdatud ese

Merekalda liiva palistavad kõrged emalepad, mida omal ajal on istutanud ettenägelikud omanikud palistuseks liiva edasikanduvusele. Metsaviiru taga laiutub vaikselt väli kuni tolmuva maanteeni, kandes endal põuast kehunud taimekasvu. Sellele väljale suundub mitmel puhul noorkotka vormis isikuid, kes käivad ristirästi ja samme lugedes nagu maamõõtjad. Käivad, kuni otsustavad siia tuua noored kotkad üleriiklikku laagrisse, püstitatud telgilinna elama.

Siis algab ühel päeval kibe askeldus, tuleb kohale kümnekond poissi ja instruktoreid, tuleb hobusemehi ja tuuakse autotäis kimpse-kompse. Läheb lahti eeltööde tegemine, mis tulemusena annab kümnekond telki teeveersesse väljaku serva ja hulga keppe piiritähistena. Igale malevale on määratud tema asuniku-kruunt. Igale krundile on juure antud väheke metsamaterjaali lepvõsude ja lattide näol.

Juulikuu kolmasteistkümnes on hommikust vihmane. Ometi saabub kaitseliidu maja õue igalt rongilt poiste kolonne, malevate esindusgrupe. Pambud seljas või sõidukil kaasas, pealik vastava nimekirjaga kõige ees. Ja kuigi vihma puhul tuleb poisse majutada suviste remontide tõttu lubjastatud põrandaga ruumesse tolmu sisse, on kõigis põnev ootus — laager on ees, laager, kus võistlevad malevad oma kodus õpitud laagritarkustega. Kuigi ei ole kõik malevad suutnud koosseisu määrata oma parimaid, eeskirja kohaselt ettenähtud juhte-pealikuid, ometi loodetakse laagris palju näidata, palju ka juure õppida.

Vaevalt saavad vihmatilgad veidi taheneda tänava-kividel ja reisilt saabunud poisid-juhid närida võileibu, kui grupid võtab oma hoole alla Tallinna maleva vanemaid tegelasi ja õpetatud linnanäitajaid noori kotkaid, et viia pealinna tänavate ja asutuste labürinti. Riigikogu, maa-alused käigud, toomkirik, raekoda, muuseumid, börsisaal, Lühike jalg ja Rannavärava mägi — kõikjal ei suuda käia kõik, aga siiski need paigad näevad uudishimulisi noori, kellest mõned esmakordselt on Tallinnas. Nõmme malevkonna vanem dr. Mäe koos Põhja malevkonna vanema A. Lellepiga on teinud eeltööd, mille kestes esimese rikkalikust ajalooliste anekdotide ja müütide tagavarast paljud rändavad noorte kätte. Kõikjal lahke vastuvõtt — ainult maa-alused käigud ei lase noori läbi maa-aluste valitseja heaks igalt noorelt nõutamata veeringuid.

Aukülalised laagri avamisel

NOORTE KOTKASTE II ÜLERIIKLIK ÕPPELAAGER

Viimsi poolsaarel 13.—18. juulil

Lipukandjate harjutus. Ligi paarkümmend uhkel-davat rühma-malevkonna-maleva lippu on rivis, et saada ühtlust käitlemises. Asjatundjad on selleks välja kutsutud ja need rakendavad lipukandjad õigeisse asendisse üheks ja teiseks juhtumiks. Ja siis ongi vahepeal saabunud hetk, kus kaitseliidu õu kihab noorte kotkaste tegelasist, nii et vaevu mahuvad kõik rivistuma. Laagripealik võtab siin esmakordselt laagrikoosseisu oma hoole alla — on ju peastaabi ülema kohustuseks saata malevaid nende ühiseil ettevõtteil ja esinemistel. Kõik viisteist malevat on esindatud ja Võru neist suurima, rohkearvulisima esinduskonnaga. Vanemate grupp eesotsas maleva vanemaga on siin samuti suurim teistest.

Kell 12. Lipud ilmuvad rivi ette. Tervitus lipule, siis läheb „taktsammu marss“... Ja ligi viiesajane pere sammub pealinna veidi nagu elutuid tänavaid pidi — elutuid võrreldes selle elavusega, mis väsimatusele vaatamata näib hõõguvat noortes. Üks-kaks kõlab samm kividel, sest ainsa orkestri helid jõuavad takti anda vaevalt poolele rongkäigust. Kuid suvisel ajal pole ju orkestreid linnas. Vaid kaitseväge oma on esindatud ja teeb noorte sammu tänuvärselt veelgi kergemaks.

Siis jõutakse Kadrioru rajooni, jalgpalliplatsi ette. O.-ü. Mootori omnibused ootavad. Ja kuigi mahub poisse palju neisse, peab pool siiski ootama teiskordset sõitu ja veoautodelgi läheb osa — on ju vaja juba kell 1400 alata telkide püstitamisega laagriplatsil, kümme kilomeetrit praegusest puhkuspai-gast.

Vahepeal on üks teissugune rongkäik läbistanud linna tänavad. Laagriplatsile üle tee on asetunud välikööki-de viietoruline patarei ühes oma naiskonnaga — naiskodukaitse Tallinna ringkonnast eesotsas Lõuna jaoskonna esinaise proua Kartusega. Ja torud ajavad suitsu, kuna keredes lõunatoidu aur endale otsib väljapääsu. Kolm korda päevas kogu laagri kestes hoolit-

seb see patarei noorte kotkaste hea meeolu eest. Ja too naiskond vaatamata vahepealsele vihmadele teeb oma töö võimaldades kõigil laagri koosseisu kuuluvail jääda nende õppeülesannete juure. Noorkotkalik aitäh neile emadele-õdedele nende vaeva eest.

Laagrielu esimene päev kaldub veidi programmist kõrvale. Osavõtjaid on saabunud arvatud 300 ja millegi asemel 460, sellele lisaks laagristaap ligi 30 tege-lasega. Rappimist ja askeldusi on palju, seda enam, et samal päeval on vajaline veel transportida kohale vä-hem toodud materjaali — õlgi magamiskottidesse, ehi-tusmaterjaali telkide püstitamise juure ja laagrioskuste arendamiseks. Viimast ei jõutudki küllaldaselt anda — suuremas enamuses on kõik harjunud ise puid met-sast saama, kuid metsa siin ei olnud. Esimesel päeval ettenähtud tseremooniad jäävad pidamata, kuid tööta-takse seda hoolsamini, on ju järgnev päev suurpäevaks — ametliku avamise puhul ja külaliste saabumise tõttu. Selleks ajaks olgu laager niikaugel, et on, mida näidata.

Küljealused laagri voodites tehakse võimalikult mugavaks

Vihmahood on nagu nii segamas, kuid neid palju ei panda tähelegi.

Avamispäev. Kokku harjumata on kogu olemine ja elu, kuid tööline noorkotka vaim on mööduandev. Kõigega saadakse hakkama ja laagriivanema saabudes kell 0920 ollakse valmid suuründmuse ja peavanema vastuvõtuks. Kell 0930 asutakse esmakordselt suure rivisse, tehakse vastavad parandused, laagriivanem ter-vitab. Ja juba saabubki peavanem kindral J. Laidoner, peavanema abid ministrid A. Kerem ja A. Piip ning kolonel J. Maide, nendega kaasas Soome saadik A. Vuorimaa, III diviisi ülem kindral Jonson ja palju teisi. Laagripealiku ettekande järele vaatab peavanem üle noorte ja nende juhtide rivi, tervitab ja käseb tõsta ava-miseks laagrilipu. Hünni helidel tõuseb lipp masti, ühe-aegselt tõusevad ka kõigi all-laagrite lipud oma masti-desse. Lahetaguse naabri esindaja minister Vuorimaa annab üle kingi — suure karika parimale malevale spordi alal. Avamine on toimunud. Peavanem kirju-

tab tuvigrammi teatega riigivanemale II õppelaagri avamisest. Teated saadetakse ka kõigile ajalehtede toimetustele Tallinna. Noorte kotkaste sidetuvid tõu-sevad õhku neid viima.

Vaevalt on tuvid suutnud lennu suunata linna poole, kui valvepost teatab riigivanema auto lähenemise. Uuesti asutakse suure rivisse, laagripealik esitab ette-kande riigipeale. Soojel sõnul tervitab riigivanem noori ja nende juhte — tugevast vihmasajust hoolimata pa-neb kõne lõkendama koosolijate südamed. „Isamaa auks ole valmis — alati valmis“ kõlab kõigi ühine hüüd. Har-idusminister lausub südamlikke sõnu. Laagripealiku palvel süütavad haridusminister ja peavanem kahekesi koos üldlaagri juhtide nõupidamislokke. Tähiseks, et hariduselu juhi ja noorte kotkaste juhtide vahel are-negu vastastikune koostöö, nagu selle igavese lõkke juures juhtide koostöö areneb laagris.

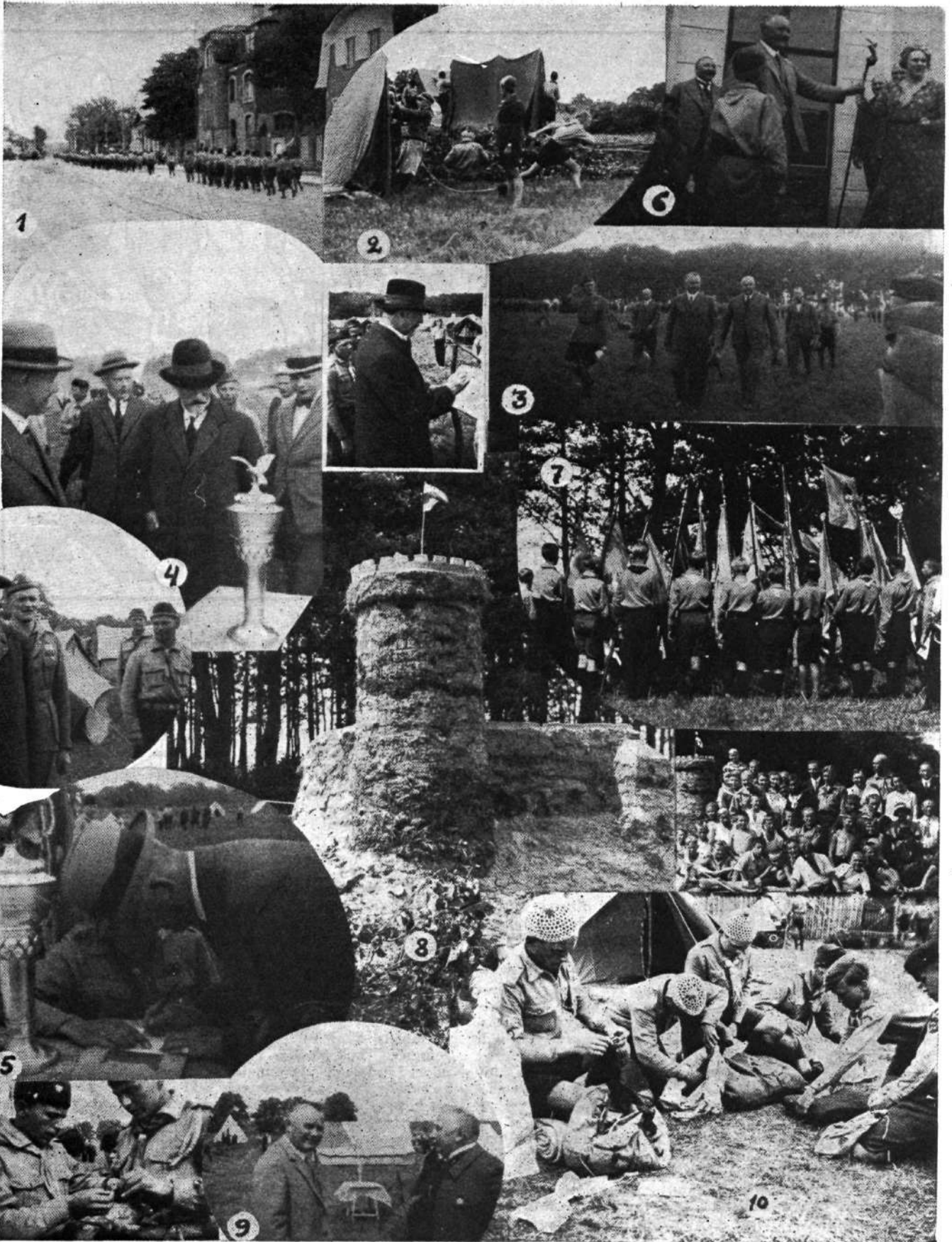
Igas all-laagris on midagi näha ja tahetakse mi-dagi näidata. Ja hra riigivanem on terane vaatleja. Kõik laagrid käib läbi, pärib igas laagris pealikul üht-teist. Annab noorte kotkaste tavalisse külalisteraama-tusse, lokulauale, allkirju, leiab laagrikoosseisus tütta-vaid. Vahepeal on vihmahoog möödnud. Istutakse Tartumaa laagri nõupidamislokkel seks eriti valmista-tud mätastest toolil juteldes. Rohkesti tund möödub, mida riigipea ja aukülalised ühes vastsaabunud Läti haridusministeeriumi nõunikuga veedavad vaatlemiseks. Siis on lahkumine ja ... äge vihmahoog.

Vihmahoog ja jälle päikesepaistet. Nii mööduvad peagu kõik päevad. Seni kestnud põuapäevad on möö-dunud. Kuid noored teavad, et nende kodutaludes on vihmahood oodatud külalised ja seetõttu ei ole neil meelepaha sellest alatisest segajast. Vahepealsed päi-kesekiired võimaldavad jälle kuivatada end, nii et pu-nase ristiga varustatud telk ei saa endale nimetamis-väärset tööd. Ainult kriimustusi ja jalahõõrumisi tu-leb valveõel ja järjekindlalt laagris käival arstil paran-dada, üksik organisminõrkusest tingitud südamepööri-tus või peavalu sekka.

Kuid on siiski neid, keda vihm ei rõõmusta. Need on üksikute tegevusalade instruktõrid-pioneerid, signa-listid, elupäästjate juhatajad, välimängude juhid. Ja siis veel näitustelgi, laagribüroo ja tootlustelgi elani-kud. Vihm lööb telkidest läbi ja rikub sisseseadeid ja materjaale. Kiiresti parandatakse viga telkidele teised katused peale tõmmates. Ja nii saab sellestki hä-dast üle.

Kuigi õppetegevus ei lähe ettenähtud rada küllalt intensiivselt, kuna kaduma läheb mitmeid ettenähtud tunde, seda enam töötavad poisid oma all-laagrite täien-damise ja kaunistamise alal. Siin on üksteise vaatle-mine laagrielanikkonnale õppetundideks. Palju või-dakse viia uudist kodumalevaise. Ja seejuures iga tund annab jälle uudist. Kui paar tundi pärast kõrgete külaliste lahkumist laagrit vaatlema ilmub Leedu esi-n-daja, siis on laagripealikul endal ehituste alal niisama palju imestada kui diplomaadil ja tema pisikesel po-jalgi. Ka ajalehemeestele, kes kasutavad ohtrasti toi-metuse ja laagri telefoniaparatuuride ühendust, ei saa uudiseid jutustada, kuna neid järjesti tuleb juure. Kuid

Kõrval pildil: 1. Malev maleva järele sammub noorte kotkaste kolonn laagri poole. 2. Telkide ehitamise tööriik hulk. 3. Peavanem J. Laidoner ühes abidega ja aukülalistega võtab vastu noorte rivi. 4. Riigivanem laagrit külastamas: lokulauale nime kirjutamas, Soome saadiku annetatud karikat vaatlemas, telkide ehitu-sega ja noorte tegevusega tutvumas. 5. Peavanem kirjutab tuvigrammi laagri avamise teatega ja tuvigrammi kinnitamine „virgatsi“ jala külge. 6. Laagri kingitus — kepp — antakse peavanemale üle. 7. Lippude õnnistamise moment pühapäeval väljumalateenistusel. 8. Tallinna all-laagri suurim ehitus Pik Heman miniatüüris ja selle all-laagri grupp ühes külalistega. 9. Peavanem J. Laidoner ja laagriivanem dr. Nuth vestluses. 10. Pakkimine täies hoos — kui laagripäevad läbi.

Tegelasi Viimsi laagrist

1. Sagedaim laagri, külastaja peavanem J. Laidoner, kes küll laagri koosseisu ei kuulunud, kuid laagri eest hoolitses teistest rohkem. Ka väikeste sündmuste – nagu vihmavalgute – puhul oli ta ikka kohal.

2. Tallinna all-laagri vanem kindral J. Tõrvand. Käis sageli linnas, et oma laagri ehituste läbiviimiseks plaane tuua ja ehituste sarnlevust originaalidega kontrollida.

3. Laagri nõeltetuningas oli sagedaimini telefonide juure kutsutatav. „Hallo, siin laagripealik Tedersoo.“ Aga nõelu ta sai jagada ainult esimesel päeval, siis ei olnud enam käsi püksitaskus kandjaid.

4. Tuleperemees Rosenbaum Virumaalt oli vähem tuntud tegelasi, sest tema tegevus toimus õõpimeduse katte all, mida ta küll lõkke, naljandite ja lauludega ähvardas peagu peletada – kui palvelokk tema tegevust õigeaegselt poleks katkestanud.

5. Mitmekordne tegelinski laagris, kes tuntud ka instrktor „Murdja“ nime all. Seekord oli ta ennast murdnud, mille kohta „Viimsi Sõnumetoojast“ võib lugeda.

6. Sakalamaa vanemaid M. Raud, kes seekord tektorina ja „Juudarahva ülemkohtuniku“ parema käena tegeles. Andis kõigile eeskuj, kuidas laagris paljajalu peab igapäevast leiba sööma.

7. Signaliseeriv tähtsaim „nais“-tegelane Elmariine von Emmerits raedios, muidu iga liiki mereasjandusega tegelev ja eriala märkidega vaevlev instrktor Tõldsepp.

8. Suurim vastolund laagris: töötundidel alati välimänge mängiv, vabal ajal lapivärvimise töökojas töötav, neljajalgseks naiskodu-kaitset ja toiduladusid hirmutav, kahejalgsena aga kõigi lemmik Hiir Tartust.

9. „Nuuu...“ toimetaja hingega loorbe-reid lõiganud Harju pealik Reinthal toime-tuse kõiktoimetava „boyga“ vaevles õõse-tigi toimetuse seisukohalt eeskujuliku laagri vimpli saatuse pärast.

10. Kaupade vaagija ja ülelligseid sen-te koguva laagrikaubamaja „Pirsko ja Ko“ peadirektor, tulundustegelane Sakalast, kes oma poodi meelitas rahvast näituse sildi all.

11. Laagribüroo juhataja Võru pealik Anso, laagri ainsam „Pilsudski“ oma kuhu-setäitmise truuduses. Tuli kõõgi alale pea-miselt vaid siis, kui laagripealiku nimel seda kasutati.

12-s tegelane oleks too „Juudarahva ülemkohtunik“ malevkonna vanem A. Kepp Tartumaalt, keda karikaturist karistuse kar-tusel sule alt ära kaotas, kuna 13-dana laag-riivanem dr. Nuth haridusministeeriumist oma tagasihoidlikuses pääsis kõikeleõikava tera-riista alt.

hrad reporterid on ju saanud tuvigrammilised kutsed laagri külastamiseks ja kui telefon ei aidanud küllaldaselt, siis ilmuvad ise oma silmaga vaatlema.

Muu hulgas need telefonid – linnühendus on suureks hõlbustuseks, kuid laagripealikul on alatiseelt jooksmist büroo telki. Seevastu omavaheline välitelefon hõlbustab korralduste tegemist. Pealik oma telgist a'na helistab büroosse, kööki, sanitaartelki, malevuisse. Ja poisid, Tallinna siderühma noored kotkad, ise annavad siin ühendusi, olles õppinud kommutaatori tehnikat tundma instrktori, allohvitser Hermani, juhatusel sidetuide töö kõrval. Ka teistele laagrist osavõtjatele õpetatakse eritundidel telefoni käitlemist.

Laupäeva pärastlõunal on ette nähtud käik Piritale. Kaitseväge võimude lahke vastutuleku tõttu võimaldub näha ka ligidal asuvat kindlustust ja selle seadeldist. Kas nüüd esimene mulje või poiste armastus laskerelvade vastu üldiselt, aga tugevaima mulje on jätanud poistele – nagu selgub õhtul küsiteltes – pa-

tarei. Kuid õppekääk Piritale on ka eriti ilus, kuigi seda näevad peamiselt osavõtjad ise. Teisi inimesi ei ole liikumas, sest ilm on tusane nende jaoks. Noorte kolonn liigub pealik Valdase juhtimisel. Peatatakse vastavalt kohil maastiku vaatlemiseks ja ülesannete lahendamiseks. Liigutakse Merivälja poolt mööda rannaliva. Supelhoone eest vaadates näib, just kui tõuseks merest hall-tume parv malevlasi, vajudes ligemale ja mööda kuni Piriita jõesuuni. Sealt pöördutakse varemisse, kus pealik Valdas annab täpse ülevaate ja noored uurivad ülesannete kohaselt risti, aknakaari ja ehituse tehnikat. Varemis iga osavõtja saab kingiks pisikese raamatukese, tänu Piriita kaunistamise seltsi juhataja hra Struzkini vastutulekule. Kahju vaid, et kogu see noorte pere oma üle neljasajalises koosseisus ei saa näha neid huvitavaid esemeid, mida leidub hra Struzkini korteris. Väljakaevamiste tulemusi – rahasid igast ilmakaarest, tarbe- ja sõjariistu, plaane. Peaks jõudma neid kord kuski nägemiseks korraldada. Tagasi teel pöördutakse läbi peavanema juurest

Viimsis. Ootamatult on noored maja ees, fanfaarikut-sega hüüdes peavanemat. Lühike tervitus ja tagasi laagrisse. Öhtueinele.

Lõkkehtud. Neid vaid kaks võimalik p'dada. Ent programmi on noortel palju kokku toodud. Läbi alati-se nalja ja naeru vilksatab ka juba tõsisemat sisu, rahvusliku kasvatusideed. Ja veelgi oleks seda vaja, sest Tartu poiste näidend eestlaste ajalooast näitab võimalikkust seda anda noortele sobival kergel kujul. Kahjuks ei olnud vanemate grupil mahti pikemaid harut-lusi läbi viia, kuid seda teemi (nagu paljusid teisi laag-ris üleskerkinud teeme) peab edaspidi harutlusele võt-ma vanemate juhtide nõupidamiskoosolekui. Ehk võ-tavad vaevaks vanemad oma mõtteid avaldada ka kir-jalikult, nagu noorte kotkaste peastaap neid tahaks kokku võtta. Ehk saab ka ajakirja veergudel neid hil-jem harutella.

Pühapäeval on väljumalateenistus. Puudevahelisel väljakul asetuvad laagrielanikud ringikujuliselt. Sa-mast laagrikoosseisust astuvad välja praost Lauri ja õpetaja Kuusik. Noorkotka vormiriietuses, õpetaja-kutse tunnusest rist rinnal. Ja noored kui ka külal-lised ühinevad palves ja laulavad hardumusega vaimu-likke laule. Siis on lippude õnnistamine kahe usu kombe kohaselt. Selle järele saab iga lipuvarras mä-lestusnaela laagrist osavõtu üle. Laagrivanem kinni-tab need vardasse vastava kõne järele. Tund aega kestnud teenistus on möödas. Siis on jälle külalisi laagris, sest pühapäev on veidi vastuvõetavam ilma-stiku suhtes linlasile, kes nüüd julgevad kaugemale välja sõita. Lastevanemaid on eriti rohkesti Tallinna laag-ris, kuid ka kaugemalt on saabunud neid — vaatama, kuidas pojad oma aega veedavad ja millega tegelevad.

Peavanem on laagriesinduse kutsunud enda poole. Esmaspäeva pealeõunal koguneb 60 esindajat Viimsi. Peavanemale viiakse laagrist kingina kaasa laagris val-mistatud kepp ja proua Laidoneri hoole alla usalda-takse Lääne all-laagris seni truuelt vahti pidanud „kuri-peni“, puuklotsidest kujunenud elukas. Pererahvas hoo-litseb külaliste eest, pakkudes teed-kohvi ja iga liiki maiustusi. Peavanemal on aga laagri-le edasi saata tema kätte usaldatud Kreenholmi manufaktuuri juha-tuse hõbekarikas, milline on määratud parimale male-vale pioneertööde alal. Suur roosikimp sees, karikas pealiku käes, sammutakse peavanema poolt laagrisse tagasi lauluga. Vihm kastab roose ja karikat, kuid laul on tugev ja samm kindel. Polegi nagu tülitamas

vihma, kuid laagri suurmäng jääb pidamata, maapind on liiga märg.

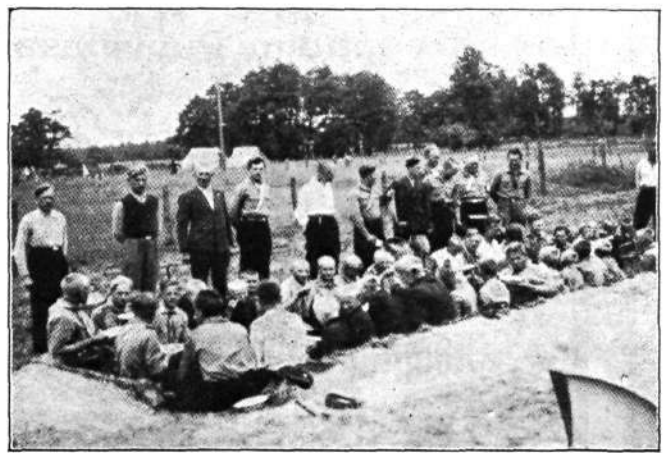
Viimne telk vasakul tiival on näituseks. Arvult ta vist on 98-s. Kuigi see ei ole suurejooneline kunsti-näitus ega eeskujulik oma esemete asetsusel, on seal hulk töid esitatud. Ainult üksikud malevad on võtnud vaevaks tuua välja pisiasju, aga neid siiski jätkub telgi täitmiseks. Peastaabi tabelid, pildid, raamatud on esi-tatud. Pildialbumest on Sakalamaa esitanud viimis-telduima. Hulk noorkotkaste rühmade tarbeasju mit-melt poolt annavad kõigile võimaluse näha poiste teh-tud tööd ja ka selle iseäraldusi. Kas malevad saavad edaspidi julgust tuua välja oma töid rohkemal arvul — tundub küll. Kuid telgist siis enam ei jatku, kas mitu neid või maja on püstitamiseks vaja. Kuid näi-tusi tuleb organiseerida, sest väljapanekuid on palju. Tänuväärt ala arendamiseks igas malevas.

Ka laagri koosseisu kohta paar sõna. Kuigi oli kutsutud juhte, kes töötavad vastavil kohtadel ja nende kandidaate, esines siiski mitmest malevast hau-kaid, kes on liiga noored sellise laagri jaoks. Kuigi neid eraldati, kasutati virgatsiteks, siiski ei suuda nende laagrisse toomine anda malevale seda tulu, mis vane-mad poisid ja juhtidest vanemad tegelased. Võru oli selles suhtes parimaid. Suurim malev teiste peres, suurim koosseis laagris, kuid ka suurim arv vanemaid juhte-seltskonnategelasi. Ka Sakalamaa, Tartumaa ja teisi maamalevaid olid toonud vanemaid juhte õppima, mille vastu linnamalevaist kõik nõrgalt olid esindatud. Tallinna malevas vaid all-laagri vanema kindral Tõr-vandi hea eeskujuga, kuid teisi...? Mida parata, kui linnas voodi pehmed võlud tunduvad paremaiks laagri oskamatult korraldatud küljaluseist.

Kas võiks ka mingi kokkuvõtte esitada II õppe-laagri kohta? Tundub veel varajane. On ju kindel, et juba nii suur arvuline suurenemine loodetu vastu näi-tab, kui vajalised on õppelaagrid, ja loodetavasti kasu sellest on malevaile suur, hoolimata õppetundide kaotsi-minekust. Kuid tagajärgi näitavad alles edaspidised laagrid, edaspidised ettevõtted igas malevas, ja nende järgi saame kokkuvõtte alles tuleval aastal. Senikaua aga peame sõeluma üksikküsimusi, meie, kes me laagri koosseisu kuulusime ja tegelikult sellest saime osa, et tulevikus osata asja korraldada paremini ja puudus-teta, mis ilmnesid selles laagris.

Naiskodukaitse tööl — viimse päeva 3000 võileiba valmimas

Suurima koosseisuga all-laager — Võru — lõunalauas

KAUBANDUS-TÖÖSTUS-
AKTSIASELT S

„KREENBALT“

TALLINN, S. KARJA T. 13

Telegr.-aadress: „Kreenbalt“ Tallinn.

Postkast nr. 346.

Telefon 425-14.

Järgmiste kodumaa tekstiilvabrikute müügi-
keskkoht ja pealadu:

Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise Vabr. A.-S.

Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri O.-Ü.

Sindi Tekstiilvabr. Ühis., end. Vöhrmann & Poeg.

Eesti Niidivabriku Ühisus.

Kõigi ülalnimetatud vabrikute saaduste en-gros-müük.

NÕUDKE KODUMAA KAUPA!

NÕUDKE KODUMAA KAUPA!